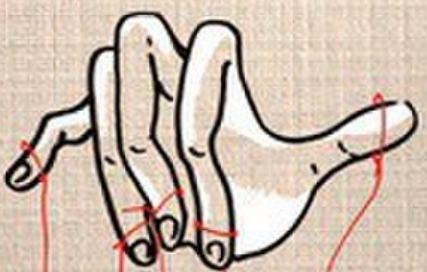

MILAN KUNDERA

Sărbătoarea neînsemnătății

HUMANITAS

Milan Kundera
Sărbătoarea neînsemnătăţii

Roman

Traducere din franceză de
IOANA PÂRVULESCU

HUMANITAS
BUCUREŞTI

Milan Kundera
La fête de l'insignifiance
Copyright © 2013, Milan Kundera
All rights reserved.
All adaptations of the Work for film, theatre,
television and radio are strictly prohibited.

© HUMANITAS, 2014,
pentru prezenta versiune românească

CUPRINS

PARTEA ÎNTÂI.....5
Eroii se prezintă.....5
PARTEA A DOUA.....16
Teatrul de păpuşi.....16
PARTEA A TREIA.....27
Alain şi Charles se gândesc adesea la mamele lor.....27
PARTEA A PATRA.....37
Toţi sunt în căutarea bunei dispoziţii.....37
PARTEA A CINCEA.....51
O pană micuţă pluteşte pe sub tavan.....51
PARTEA A ŞASEA.....60
Căderea îngerilor.....60
PARTEA A ŞAPTEA.....71
Sărbătoarea neînsemnătăţii.....71

PARTEA ÎNTÂI
Eroii se prezintă

Alain meditează la buric

Era iunie, soarele dimineţii se ivea din nori, iar Alain umbla agale pe o stradă pariziană. Se uita la tinerele care, toate, îşi arătau buricul gol, între pantalonii cu talia foarte joasă şi tricoul croit foarte scurt. Era captivat; captivat şi chiar tulburat: ca şi cum puterea lor de seducţie nu s-ar mai fi concentrat în coapse, nici în fese, nici în sâni, ci în această micuţă gaură rotundă situată la mijlocul trupului.

Asta l-a stârnit să se gândească: dacă un bărbat (sau o epocă) vede miezul seducţiei feminine în coapse, cum să descrii şi să defineşti specificul acestei orientări erotice? Improviză un răspuns: lungimea coapselor este imaginea metaforică a drumului, lung şi fascinant (tocmai de-asta coapsele trebuie să fie lungi), care conduce către împlinirea erotică; într-adevăr, îşi spuse Alain, chiar în plin coit, lungimea coapselor îi conferă femeii vraja romantică a inaccesibilităţii.

Dacă un bărbat (sau o epocă) vede miezul seducţiei feminine în fese, cum să descrii şi să defineşti specificul acestei orientări erotice? Improviză un răspuns: brutalitate; veselie; drumul cel mai scurt către ţintă. Ţintă cu atât mai excitantă cu cât e dublă.

Dacă un bărbat (sau o epocă) vede miezul seducţiei feminine în sâni, cum să descrii şi să defineşti specificul acestei orientări erotice? Improviză un răspuns: sacralizarea femeii; Fecioara Maria alăptându-l pe Isus; sexul masculin îngenuncheat înaintea nobilei îndatoriri a sexului feminin.

Dar cum să defineşti erotismul unui bărbat (sau al unei epoci) care vede seducţia feminină concentrată la mijlocul trupului, în buric?

Ramon se plimbă
prin Grădina Luxembourg

Aproape în aceeaşi clipă în care Alain se cufunda în meditaţia despre diversele izvoare ale seducţiei feminine, Ramon se afla în faţa muzeului situat chiar lângă Grădina Luxembourg, unde, deja de-o lună, erau expuse tablouri de Chagall. Voia să le vadă, dar ştia dinainte că nu va găsi puterea să se lase transformat de bunăvoie într-o părticică din această nesfârşită coadă, care se tara greoi către casa de bilete. Îi scrută pe oameni, cu feţele lor

paralizate de plictiseală, îşi imagină atât de bine sălile în care trupurile şi pălăvrăgeala lor aveau să acopere tablourile, încât după un minut se întoarse şi o apucă pe-o alee, de-a curmezişul parcului.

Aici atmosfera era mai plăcută; specia umană părea mai puţin numeroasă şi mai liberă: erau unii care alergau, nu pentru că ar fi fost grăbiţi, ci pentru că le plăcea lor să alerge; erau unii care se plimbau şi mâncau îngheţată; pe gazon erau nişte discipoli ai unei şcoli asiatice, care făceau mişcări stranii şi încetinite; ceva mai încolo, într-un cerc imens, erau marile statui albe ale unor regine şi ale altor nobile doamne ale Franţei, iar şi mai încolo, pe iarba dintre copaci, pe toate direcţiile parcului, sculpturi ale unor poeţi, pictori, savanţi; se opri în faţa unui adolescent bronzuliu, care, seducător, cu goliciunea vădită pe sub chilotul scurt, îi oferi măşti reprezentând chipurile lui Balzac, Berlioz, Hugo, Dumas. Ramon nu-şi putu stăpâni un zâmbet, apoi îşi continuă hoinăreala prin parcul acesta de genii care, modeste, înconjurate de blânda nepăsare a trecătorilor, trebuie că se simţeau încântător de libere; nimeni nu se oprea ca să le privească mai atent feţele sau să citească inscripţiile de pe socluri. Ramon inspira nepăsarea asta ca pe o linişte care face bine. Încetul cu-ncetul, pe chipul său se ivi un zâmbet larg, aproape fericit.

Cancerul nu se mai face

Aproape în aceeaşi clipă în care Ramon renunţa la expoziţia Chagall şi se hotăra să hoinărească prin parc, D’Ardelo urca scara care ducea la cabinetul medicului său. Ne aflam, în ziua aceea, cu exact trei săptămâni înaintea aniversării lui. Începuse, de mulţi ani deja, să urască aniversările. Din cauza cifrelor care erau agăţate de ele. Totuşi, nu reuşea să le dispreţuiască, pentru că bucuria de a fi sărbătorit învingea, la el, ruşinea de-a îmbătrâni. Cu atât mai mult cu cât, de data asta, vizita la medic dădea sărbătorii o nuanţă în plus. Pentru că astăzi urma să afle rezultatul tuturor analizelor făcute, care îi va spune dacă simptomele suspecte descoperite în corpul lui sunt sau nu din cauza cancerului. Intră în sala de aşteptare şi îşi repetă în sine, cu voce tremurătoare, că peste trei săptămâni va sărbători în acelaşi timp şi naşterea lui atât de îndepărtată, şi moartea lui

atât de apropiată; că va celebra o sărbătoare dublă.

Dar, de îndată ce văzu chipul zâmbitor al medicului, înţelese că moartea refuzase invitaţia. Medicul îi strânse mâna frăţeşte. Cu ochii-n lacrimi, D'Ardelo n-a fost în stare să scoată nici măcar o vorbă.

Cabinetul medicului se afla pe avenue de l'Observatoire, la vreo două sute de metri depărtare de Grădina Luxembourg. Cum d'Ardelo locuia pe o străduţă de partea cealaltă a parcului, îl traversă înapoi. Plimbarea prin mijlocul verdeţii îi dădu o bună dispoziţie aproape smintită, mai ales când dădu ocol marelui cerc format de statuile fostelor regine ale Franţei, sculptate, toate, în marmură albă, în picioare, în posturi solemne, care i se părură caraghioase, dacă nu cumva doar vesele, ca şi cum aceste doamne ar fi vrut să aclame în felul acesta vestea cea bună pe care abia o primise. Neputând să se stăpânească, le salută de două-trei ori cu mâna ridicată şi izbucni în râs.

Farmecul secret al unei boli grave

Pe-acolo pe undeva, în vecinătatea marilor doamne din marmură, îl întâlni Ramon pe D'Ardelo. Cu un an înainte mai era coleg cu el într-o instituţie al cărei nume nu ne interesează. Se opriră unul în faţa celuilalt şi, după obişnuitele saluturi, D'Ardelo, cu o voce nefiresc de excitată, se apucă să povestească:

— O ştii, dragul meu, pe La Franck? Acum două zile i-a murit iubitul.

Făcu o pauză şi-n amintirea lui Ramon se ivi figura unei frumoase femei celebre, pe care n-o cunoştea decât din fotografii.

— O agonie foarte dureroasă, continuă D'Ardelo. A trăit-o alături de el. O, da, a suferit crâncen!

Captivat, Ramon privea chipul vesel care-i spunea o poveste funebră.

— Închipuie-ţi că, în seara zilei în care, în zori, îl ţinuse în braţe pe muribund, a luat cina cu câţiva prieteni, între care şi eu, şi, n-o să mă crezi, era aproape veselă! Cât am admirat-o! Puterea asta a ei! Dragostea asta de viaţă! Cu ochii încă înroşiţi de lacrimi, râdea! Şi totuşi ştiam cu toţii ce mult îl iubise! Ce mult trebuie să fi suferit! Femeia asta are o forţă…

Exact ca înainte cu un sfert de oră, la medic, lacrimile luciră în ochii lui D'Ardelo. Pentru că, vorbind de forţa morală a acestei La Franck, se gândea la sine însuşi. Nu trăise şi el, tot aşa, o lună întreagă în prezenţa morţii? Tăria lui de caracter nu fusese şi ea pusă la grea încercare? Chiar devenit doar o amintire, cancerul rămânea cu el, asemenea luminii unui beculeţ care, în mod misterios, îl încânta. Dar reuşi să-şi stăpânească sentimentele şi trecu la un ton ceva mai prozaic:

— Apropo, dacă nu mă-nşel, cunoşteai pe cineva care se pricepe să organizeze cocktailuri, să se-ocupe de mâncare şi de toate astea.

— Aşa e, spuse Ramon.

Şi D'Ardelo:

— O să dau o mică petrecere de ziua mea.

După cuvintele excitate despre celebra La Franck, tonul lejer al ultimei afirmaţii îi permise lui Ramon să zâmbească:

— Văd că duci o viaţă veselă.

Curios; fraza asta nu-i căzu bine lui D'Ardelo. Ca şi cum tonul lui prea lejer ar fi nimicit strania frumuseţe a bunei sale dispoziţii, marcată în mod magic de patosul morţii, a cărei amintire nu înceta să-l locuiască:

— Da, spuse, să zicem…

Şi-apoi, după o pauză, adăugă:

— Chiar dacă…

Mai făcu o pauză:

— Ştii, vin de la medicul meu.

Stingherеala de pe faţa interlocutorului său îi făcu plăcere; prelungi tăcerea, aşa că lui Ramon nu-i rămase decât să întrebe:

— Şi? E vreo problemă?

— Este.

Din nou, D'Ardelo tăcu şi din nou lui Ramon nu-i rămase decât să întrebe:

— Ce ţi-a spus medicul?

În acest moment D'Ardelo îşi văzu chipul, ca-ntr-o oglindă, în ochii lui Ramon: chipul unui om deja în vârstă, dar păstrându-şi încă frumuseţea, cu o tristeţe vădită care-l făcea şi mai atrăgător. Îşi spuse că acest bărbat frumos şi trist avea să-şi sărbătorească în curând ziua de naştere, iar în minte îi răsări iarăşi ideea pe care o dezmierdase înaintea vizitei la medic, încântătoarea idee a unei duble sărbătoriri, celebrând în acelaşi

timp naşterea şi moartea. Continuă să se observe în ochii lui Ramon, apoi, cu o voce foarte calmă şi foarte blândă, spuse:

— Cancer…

Ramon bâlbâi ceva şi, cu stângăcie, frăţeşte, atinse cu mâna braţul lui D'Ardelo:

— Dar există tratamente…

— Prea târziu, din păcate. Însă uită ce ţi-am spus acum şi nu povesti mai departe; gândeşte-te cu atât mai mult la cocktailul meu. E cazul să trăim! spuse D'Ardelo şi, înainte să-şi continue drumul, în semn de salut, ridică mâna, iar acest gest discret, aproape timid, avea un farmec neaşteptat, care-l emoţionă pe Ramon.

Minciună inexplicabilă,
inexplicabil râs

Întâlnirea celor doi foşti colegi se încheie cu acest gest frumos. Dar nu pot lămuri o problemă: De ce-a minţit D'Ardelo?

Întrebarea asta şi-a pus-o imediat apoi şi D'Ardelo, dar nici el n-a fost în stare să-i dea un răspuns. Nu, nu-i era ruşine c-a minţit. Îl intriga neputinţa lui de-a înţelege motivul acestei minciuni. În mod normal, dacă minţi e ca să înşeli pe cineva şi să obţii un avantaj oarecare. Dar ce putea el obţine inventându-şi un cancer? Curios, gândindu-se la lipsa de rost a minciunii lui, nu se putu împiedica să nu râdă. Iar acest râs era şi el de neînţeles. De ce râdea? Îşi socotea oare purtarea comică? Nu. De altminteri, simţul umorului nu era principala lui calitate. Pur şi simplu, fără să ştie de ce, cancerul lui închipuit îl distra. Îşi urmă drumul continuând să râdă. Râdea şi se bucura de buna lui dispoziţie.

Ramon în vizită la Charles

La o oră după întâlnirea lui cu d'Ardelo, Ramon era deja acasă la Charles.

— Îţi aduc un cocktail cadou, îi spuse el.

— Bravo! Anul ăsta chiar o s-avem nevoie de el, spuse Charles, care-şi invită prietenul să se aşeze în faţa unei mese joase.

— Un cadou pentru tine. Şi pentru Caliban. Da' chiar, el unde

e?

— Unde vrei să fie? Acasă, la nevastă-sa.

— Dar sper că la organizarea de cocktailuri rămâne cu tine.

— Cum să nu. Teatrele continuă să nu se sinchisească de el.

Ramon observă, aşezată pe masă, o carte destul de groasă. Se aplecă spre ea şi nu-şi putu ascunde surpriza:

— *Amintiri* de Nikita Hruşciov. Cum aşa?

— Mi-a dat-o maestrul nostru.

— Dar ce-o fi găsit maestrul atât de interesant la ea?

— Mi-a subliniat câteva paragrafe. Ce-am citit era destul de distractiv.

— Distractiv?

— Istoria celor douăzeci şi patru de potârnichi.

— Ce?

— Istoria celor douăzeci şi patru de potârnichi. N-o ştii? Şi totuşi de-aici a început marea schimbare a lumii.

— Marea schimbare a lumii? Nici mai mult, nici mai puţin?

— Nici mai mult, nici mai puţin. Da', spune-mi, ce cocktail şi la cine?

Ramon îi explică, iar Charles vru să ştie:

— Şi cine-i D'Ardelo, ăsta? Un prostănac, ca toţi clienţii mei?

— Fireşte.

— De ce tip e prostia lui?

— De ce tip e prostia lui… repetă Ramon gânditor; apoi: îl ştii pe Quaquelique?

Lecţia lui Ramon despre strălucit
şi neînsemnat

— Vechiul meu prieten Quaquelique, continuă Ramon, e unul dintre cei mai mari fustangii pe care i-am cunoscut în viaţa mea. Într-o seară, am asistat la o petrecere unde erau amândoi, D'Ardelo şi el. Nu se ştiau. S-au nimerit doar în aceeaşi încăpere plină ochi şi pesemne că D'Ardelo nici n-a observat prezenţa prietenului meu. Erau pe-acolo femei foarte frumoase, iar D'Ardelo e mort după ele. E în stare de orice, doar ca ele să-l bage în seamă. În seara aia a scos pe gură un adevărat foc de artificii spirituale.

— Provocator?

— Dimpotrivă. Până şi bancurile lui sunt totdeauna morale,

optimiste, corecte, dar în acelaşi timp atât de elegant formulate, sofisticate, greu de înţeles, încât atrag atenţia fără a provoca un ecou imediat. Trebuie s-aştepţi trei sau patru secunde înainte ca el însuşi să izbucnească-n râs, apoi să mai ai răbdare câteva secunde înainte ca toţi ceilalţi să înţeleagă şi, politicos, să i se alăture. Atunci când toată lumea începe să râdă – şi te rog să apreciezi cum se cuvine rafinamentul ăsta! –, el devine serios; aparent nepăsător, aproape blazat, se uită la oameni şi, în taină, vanitos, se delectează cu râsul lor. Comportarea lui Quaquelique e la polul opus. Nu că ar fi vreun tăcut. Când e-n lume mormăie necontenit ceva cu vocea lui slabă, care parcă mai mult fluieră decât vorbeşte, dar nimic din ce spune nu atrage atenţia.

Charles râse.

— Nu râde. Să vorbeşti fără să atragi atenţia nu-i deloc uşor! Să fii tot timpul prezent cu vorbele tale şi să rămâi totuşi neauzit, asta-ţi cere virtuozitate, nu glumă!

— Rostul acestei virtuozităţi îmi scapă.

— Tăcerea atrage atenţia. Poate să impresioneze. Să te facă misterios. Sau suspect. Şi tocmai aşa ceva vrea să evite Quaquelique. Ca în seara despre care-ţi povestesc. De faţă era şi o doamnă foarte frumoasă, care-l fascina pe D'Ardelo. Când şi când, Quaquelique îi împărtăşea câte-o observaţie cu totul oarecare, neinteresantă, banalisimă, dar cu atât mai plăcută cu cât nu cerea nici vreun răspuns inteligent, nici vreo prezenţă de spirit. După un timp îmi dau seama că Quaquelique nu mai e de faţă. Intrigat, mă uit la doamnă. D'Ardelo tocmai rostise una dintre vorbele lui de duh, a urmat tăcerea de cinci secunde, apoi el a izbucnit în râs, iar după alte trei secunde ceilalţi l-au imitat. În clipa aceea, ascunsă după paravanul de râsete, femeia s-a îndepărtat uşor spre ieşire. D'Ardelo, flatat de ecoul stârnit de vorbele lui de duh şi-a continuat exhibiţiile verbale. Ceva mai târziu a observat că frumoasa nu mai e de faţă. Şi, pentru că n-are habar de existenţa unui Quaquelique, nu-şi poate explica dispariţia ei. N-a priceput nimic, şi nici măcar azi nu pricepe o iotă din importanţa neînsemnătăţii. Iată răspunsul la întrebarea ta legată de tipul de prostie a lui D'Ardelo.

— Inutilitatea de a fi strălucit, da, înţeleg.

— Mai mult decât inutilitate. Nocivitate. Când un tip strălucit încearcă să seducă o femeie, aceasta trăieşte cu impresia concurenţei. Se simte obligată să strălucească şi ea. Să nu se

predea fără rezistenţă. Pe când banalitatea o eliberează. O scapă de precauţii. Nu cere nicio prezenţă de spirit. O face să fie nepăsătoare şi, astfel, mai uşor accesibilă. Dar să trecem. Cu D'Ardelo n-o să ai de-a face cu un tip neînsemnat, ci cu un Narcis. Şi fii atent la înţelesul exact al acestui cuvânt: un Narcis nu-i un orgolios. Un orgolios îi dispreţuieşte pe ceilalţi. Îi subestimează. Un Narcis îi supraestimează, pentru că îşi caută în ochii lor propria imagine şi vrea s-o înfrumuseţeze. Se ocupă deci cu drag de toate oglinzile lui. Şi ceea ce contează pentru voi doi: e amabil. Fireşte că pentru mine, e mai cu seamă snob. Dar, chiar şi între el şi mine, ceva s-a schimbat. Am aflat că-i grav bolnav. Şi din clipa aia îl văd altfel.

— Bolnav? Ce are?

— Cancer. Am fost surprins să constat cât de mult m-a întristat asta. Pesemne că-şi trăieşte ultimele luni.

Apoi, după o pauză:

— Am fost emoţionat de modul în care mi-a vorbit despre asta… foarte laconic, chiar pudic… fără nicio emfază vădită, fără narcisism. Şi dintr-odată, poate pentru prima oară, am simţit pentru prostovanul ăsta o adevărată simpatie… o adevărată simpatie…

PARTEA A DOUA
Teatrul de păpuşi

Cele douăzeci şi patru de potârnichi

După zilele sale lungi şi epuizante, lui Stalin îi plăcea să mai zăbovească o vreme cu colaboratorii apropiaţi şi să se odihnească povestindu-le mici anecdote din propria viaţă. Ca de exemplu aceasta:

Într-o zi, se hotărăşte să meargă la vânătoare, îmbracă un hanorac vechi, îşi pune schiurile, ia o puşcă lungă şi străbate treisprezece kilometri. Şi deodată, în faţa lui, vede nişte potârnichi stând cocoţate într-un copac. Se opreşte şi le numără. Sunt douăzeci şi patru. Dar ce ghinion! N-a luat cu el decât douăşpe cartuşe! Trage, omoară douăşpe, apoi se-ntoarce, străbate-napoi cei treisprezece kilometri până acasă şi îşi ia încă o duzină de cartuşe. Iar străbate cei treisprezece kilometri pentru a se găsi în faţa potârnichilor cocoţate în acelaşi copac. Şi le omoară, în sfârşit, pe toate.

— Ţi-a plăcut? îl întreabă Charles pe Caliban, care râde:

— Dacă ar fi fost chiar Stalin care să-mi fi povestit toate astea, l-aş fi aplaudat. Dar de unde ştii o asemenea istorie?

— Maestrul nostru mi-a adus cadou cartea asta, *Amintirile* lui Hruşciov, publicate în Franţa cu mult-mult timp în urmă. Hruşciov relatează aici istoria potârnichilor, aşa cum o povestise Stalin la mica lor reuniune. Dar, din câte scrie Hruşciov, nimeni n-a reacţionat ca tine. Nimeni n-a râs. Toţi, fără excepţie, găseau absurd ce le povestise Stalin şi erau dezgustaţi de minciuna lui. Cu toate astea tăceau, şi numai Hruşciov a avut curaj să-i zică lui Stalin ce crede. Ascultă!

Charles deschise cartea şi citi fără grabă, cu glas tare:

„— Cum? Chiar vrei să zici că potârnichile au rămas acolo, pe cracă? spune Hruşciov.

— Întocmai, răspunde Stalin, rămăseseră cocoţate în acelaşi loc.” Dar povestea nu s-a terminat, fiindcă trebuie să ştii că la sfârşitul zilei de lucru toţi se duceau la baie, baie care folosea şi ca veceu. Imaginează-ţi. Un rând lung de pisoare, pe tot peretele din faţa chiuvetelor. Pisoare în formă de scoică, din ceramică, toate colorate, ornate cu motive florale. Fiecare membru al clanului Stalin avea pisoarul propriu, creat şi semnat de alt artist. Numai Stalin n-avea niciunul.

— Şi Stalin unde se pişa?

— Într-un veceu separat, de cealaltă parte a clădirii. Şi din

moment ce se pişa singur, niciodată împreună cu colaboratorii lui, ei se simţeau în toalete dumnezeieşte de liberi şi aveau în sfârşit curajul să rostească cu glas tare tot ce erau obligaţi să treacă sub tăcere în prezenţa şefului. Mai ales în ziua în care Stalin le-a povestit istoria celor douăzeci şi patru de potârnichi. O să-ţi citez tot din Hruşciov: „... spălându-ne pe mâini, la baie, am scuipat cu dispreţ. Minţea! Minţea! Niciunul din noi nu se îndoia de asta”.

— Şi cine era Hruşciov ăsta?

— La câţiva ani după moartea lui Stalin a devenit conducătorul suprem al imperiului sovietic.

După o pauză, Caliban spuse:

— Singurul lucru care mi se pare de necrezut în toată povestea asta este că nimeni n-a înţeles că Stalin glumea.

— Fireşte, spuse Charles şi lăsă cartea jos, pe masă. Pentru că nimeni din jurul lui nu mai ştia ce înseamnă o glumă. Şi tocmai prin asta, în ochii mei, îşi anunţa venirea o nouă mare perioadă a Istoriei.

Charles visează la o piesă
pentru teatrul de păpuşi

În vocabularul meu de necredincios, un singur cuvânt e sfânt: prietenia. Cei patru amici pe care vi i-am prezentat, Alain, Ramon, Charles şi Caliban îmi sunt foarte dragi. Din simpatie pentru ei, i-am adus la un moment dat lui Charles cartea lui Hruşciov, ca să se distreze cu toţii citind-o.

Toţi patru ştiau de-acum istoria potârnichilor, inclusiv magnificul acord final de la veceuri, când, într-o zi, Caliban i se plânse lui Alain:

— M-am întâlnit cu Madeleine a ta. I-am povestit istoria potârnichilor. Dar pentru ea n-a fost decât o anecdotă de neînţeles despre un vânător. Numele lui Stalin, poate, îi era vag cunoscut, dar n-a priceput de ce să poarte un vânător un asemenea nume...

— N-are decât douăzeci de ani, spuse cu blândeţe Alain, ca să-şi apere iubita.

— Dacă fac bine socoteala, interveni Charles, Madeleine a ta s-a născut la vreo patruzeci de ani după moartea lui Stalin. Eu a trebuit s-aştept, înainte de-a mă naşte, şaptesprezece ani de la

moartea lui. Iar tu, Ramon, când a murit Stalin – făcu o pauză să calculeze, apoi, un pic stânjenit:

— O, Doamne, erai deja născut!

— Mi-e ruşine, dar aşa e.

— Dacă nu mă-nşel, continuă Charles adresându-se tot lui Ramon, bunicul tău a semnat alături de alţi intelectuali o petiţie care să-l susţină pe Stalin, marele erou al progresului.

— Da, admise Ramon.

— Tatăl tău, îmi închipui, era deja un pic mai sceptic în privinţa lui, generaţia ta şi mai mult, iar pentru a mea a devenit criminalul criminalilor.

— Da, aşa e, spuse Ramon. Oamenii se întâlnesc de-a lungul vieţii, pălăvrăgesc, discută, se ceartă, fără a-şi da seama că se adresează unii altora de la depărtare, fiecare dintr-un punct de observaţie ridicat într-un alt loc al timpului.

După o pauză, Charles spuse:

— Timpul curge. Graţie lui suntem mai întâi în viaţă, ceea ce înseamnă: acuzaţi şi judecaţi. Apoi murim şi rămânem încă vreo câţiva ani cu cei care ne-au cunoscut, dar foarte curând se produce o altă schimbare: morţii devin morţi bătrâni, nimeni nu-şi mai aminteşte de ei şi dispar în neant; doar unii, foarte, foarte rar, îşi lasă numele în memoria oamenilor, dar, lipsiţi de orice fel de martor adevărat, de orice amintire reală, se transformă în păpuşi… Prieteni, eu sunt fascinat de istoria asta pe care Hruşciov o povesteşte în Amin*tirile lui* şi nu pot să-mi înfrânez dorinţa de a născoci, pornind de la ea, o piesă pentru teatrul de păpuşi.

— Pentru teatrul de păpuşi? Adică nu vrei să fii jucat la Comédie Française? îl luă în râs Caliban.

— Nu, spuse Charles, fiindcă, dacă povestea asta cu Stalin şi Hruşciov ar fi jucată de oameni, ar fi o înşelăciune. Nimeni n-are dreptul să simuleze că restituie o existenţă omenească care nu mai e. Nimeni n-are dreptul să creeze un om pornind de la o păpuşă.

Revolta din veceuri

— Mă fascinează tovarăşii ăştia ai lui Stalin, continuă Charles. Mi-i închipui strigându-şi revolta la veceuri! Aşteptaseră atât de mult clipa asta grozavă când puteau, în sfârşit, să rostească cu

glas tare ce gândesc. Dar mai era un lucru pe care nu-l bănuiau: Stalin îi urmărea şi aştepta clipa cu aceeaşi nerăbdare! Clipa în care întreaga lui suită avea să se ducă la veceu era şi pentru el un deliciu! Prieteni, îi văd! Cât mai discret, pe vârful picioarelor, străbate un coridor lung, apoi îşi apropie urechea de uşa veceului şi ascultă. Aceşti eroi ai biroului politic strigă, tropăie, îl dau la dracu, iar el îi aude şi râde. „A minţit! A minţit!”

urlă Hruşciov, cu voce răsunătoare, iar Stalin, cu urechea lipită de uşă, o, îl văd, îl văd, Stalin savurează indignarea morală a tovarăşului său, râde ca nebunul şi nici măcar nu-ncearcă să-şi stăpânească volumul sonor al râsului, pentru că cei care se află la veceu, urlând şi ei ca nebunii, n-au cum să-l audă în vacarmul lor.

— Da, ne-ai povestit deja asta, spuse Alain.

— Da, ştiu. Dar cel mai important, adică motivul adevărat pentru care lui Stalin îi plăcea să se repete şi să povestească mereu aceeaşi istorioară a celor douăzeci şi patru de potârnichi aceluiaşi public restrâns al lui nu vi l-am spus încă. Şi chiar aici văd intriga principală a piesei mele.

— Şi care era motivul?

— Kalinin.

— Cum? întrebă Caliban.

— Kalinin.

— N-am auzit în viaţa mea de el.

Deşi puţintel mai tânăr decât Caliban, Alain, mai cultivat, ştia:

— Cu siguranţă că-i cel după care a fost rebotezat un celebru oraş din Germania, unde Immanuel Kant şi-a petrecut toată viaţa şi care, azi, se numeşte Kaliningrad.

În clipa aceea, din stradă, se auzi un claxon, tare, nervos.

— Trebuie să vă părăsesc, spuse Alain. M-aşteaptă Madeleine. Pe data viitoare!

Madeleine îl aştepta afară, pe o motocicletă. Era motocicleta lui Alain, dar o foloseau amândoi.

La următoarea întâlnire,
Charles le ţine prietenilor lui
o conferinţă despre Kalinin
şi despre capitala Prusiei

— Încă de la întemeiere, celebrul oraş din Prusia s-a numit

Königsberg, ceea ce înseamnă „muntele regelui”. Numai după ultimul război a devenit Kaliningrad. *Grad*, în rusă, înseamnă oraş. Deci, oraşul lui Kalinin. Secolul căruia am avut norocul să-i supravieţuim avea mania rebotezărilor. Ţariţîn a fost rebotezat Stalingrad, iar apoi Stalingrad a devenit Volgograd. Sankt-Petersburg a fost rebotezat Petrograd, apoi Petrograd a devenit Leningrad şi la urmă Leningrad, Sankt-Petersburg. Chemnitz a fost rebotezat Karl-Marx-Stadt, apoi Karl-Marx-Stadt, Chemnitz. Königsberg a fost rebotezat Kaliningrad... dar atenţie: Kaliningrad a rămas şi va rămâne pe veci nerebotezat. Gloria lui Kalinin va fi depăşit astfel toate celelalte glorii.

— Dar cine era? întrebă Caliban.

— Un om, continuă Charles, fără vreo putere adevărată, o biată fantoşă nevinovată şi care a fost totuşi multă vreme preşedintele sovietului suprem, deci, din punct de vedere ierarhic, cel mai înalt reprezentant al Statului. I-am văzut fotografia: un bătrân muncitor activist, cu un barbişon ţuguiat, îmbrăcat într-o haină prost croită. Or, Kalinin era deja bătrân, iar prostata lui umflată îl obliga să meargă să se uşureze foarte des. Pulsiunea urinară era totdeauna aşa de bruscă şi de puternică, încât trebuia să fugă până la un pisoar chiar în timpul vreunui dejun oficial sau în mijlocul vreunui discurs rostit în faţa unui auditoriu numeros. Dobândise o dibăcie foarte mare. Întreaga Rusie îşi mai aminteşte şi azi de o mare sărbătoare, la inaugurarea unei noi săli a Operei dintr-un oraş din Ucraina, în timpul căreia Kalinin a rostit un lung discurs solemn. Era nevoit să-l întrerupă din două-n două minute şi, de fiecare dată, imediat ce se depărta de pupitru, orchestra începea să cânte muzică folclorică, iar nişte frumoase balerine ucrainiene blonde săreau de-ndată pe scenă şi începeau să danseze. Revenind pe estradă, Kalinin era întâmpinat mereu de aplauze; când o părăsea, aplauzele răsunau şi mai şi, ca să întâmpine sosirea blondelor balerine; iar pe măsură ce frecvenţa plecărilor şi sosirilor se accelera, aplauzele se făceau tot mai lungi, mai puternice, mai cordiale, astfel încât sărbătorirea oficială s-a transformat într-un vuiet vesel, smintit, orgiastic, cum nu s-a mai pomenit vreodată în Statul sovietic.

Dar vai, când Kalinin se găsea, în timpul pauzelor, în micul cerc al tovarăşilor lui, nimeni nu se grăbea să-i aplaude urina. Stalin îşi povestea anecdotele, iar Kalinin era prea disciplinat ca

să aibă curajul să-l stânjenească prin du-te-vino-ul lui la toaletă. Cu atât mai mult cu cât Stalin, povestind, îşi aţintea privirea pe faţa lui care devenea tot mai palidă şi se crispa într-o strâmbătură. Asta-l stârnea pe Stalin să-şi încetinească şi mai mult povestirea, să-i adauge descrieri, digresiuni şi să amâne deznodământul până în clipa când, deodată, chipul încordat din faţa lui se destindea, crisparea dispărea, expresia i se liniştea şi capul îi era înconjurat de o aură de pace; abia atunci, ştiind că, o dată în plus, Kalinin pierduse marea lui bătălie, Stalin trecea repede la deznodământ, se ridica de la masă şi, cu un surâs amical şi vesel, punea capăt şedinţei. Toţi ceilalţi se ridicau şi ei, îşi priveau răutăcios tovarăşul care se plasa îndărătul mesei sau îndărătul unui scaun, pentru a-şi ascunde pantalonul ud leoarcă.

Prietenii lui Charles erau încântaţi să-şi închipuie scena şi, abia după o pauză, Caliban întrerupse tăcerea amuzată:

— Totuşi, asta nu lămureşte deloc de ce Stalin a dat numele unui biet bolnav de prostată oraşului nemţesc în care a trăit toată viaţa celebrul… celebrul…

— Immanuel Kant, îi suflă Alain.

Alain descoperă tandreţea neştiută
a lui Stalin

Când, după o săptămână, Alain îşi revăzu prietenii într-un bistrou (sau acasă la Charles, nu mai ştiu), le întrerupse imediat pălăvrăgeala:

— Aş vrea să vă spun că pentru mine nu-i deloc de neînţeles că Stalin a dat numele lui Kalinin celebrului oraş al lui Kant. Nu ştiu ce explicaţii aţi putut găsi voi, însă eu am doar una şi bună: Stalin simţea pentru Kalinin o extraordinară tandreţe.

Surpriza veselă pe care o citi pe feţele prietenilor lui îi plăcu, ba chiar îl inspiră:

— Ştiu, ştiu… Cuvântul tandreţe nu se prea potriveşte cu reputaţia lui Stalin, care e Luciferul secolului său, desigur, viaţa i-a fost plină de comploturi, de trădări, de războaie, de oameni băgaţi la-nchisoare, de asasinate, de masacre. Nu neg asta, dimpotrivă, vreau chiar să subliniez ca să iasă la iveală cu cea mai mare limpezime că faţă de această uriaşă povară de cruzime pe care trebuia s-o suporte, s-o comită şi s-o trăiască, îi era cu neputinţă să dispună de un volum la fel de uriaş de

compasiune. Asta ar fi depăşit posibilităţile omeneşti. Ca să reuşească să-şi ducă viaţa aşa cum era ea, nu putea decât să-şi anestezieze, apoi să-şi uite cu totul capacitatea de compasiune. Dar în faţa lui Kalinin, în acele mici pauze aflate departe de masacre, în acele clipe dulci ale unui răgaz plin de poveşti, se schimba totul: era confruntat cu o durere complet diferită, o mică durere concretă, individuală, de înţeles. Îşi privea tovarăşul suferind şi, cu delicată mirare, simţea trezindu-se în el un sentiment firav, modest, aproape necunoscut, în orice caz uitat: dragostea pentru un om care suferă. În viaţa lui feroce, clipa asta era ca o astâmpărare. Tandreţea urca în inima lui Stalin în acelaşi ritm cu presiunea urinei în vezica lui Kalinin. Redescoperirea unui sentiment pe care încetase de mult să-l mai simtă era pentru el de o nespusă frumuseţe.

Aici, continuă Alain, văd singura explicaţie posibilă a acestei curioase rebotezări din Königsberg în Kaliningrad. S-a întâmplat cu treizeci de ani înainte de a mă naşte eu, şi totuşi pot să-mi închipui situaţia: odată terminat războiul, ruşii au anexat imperiului lor un celebru oraş german şi sunt nevoiţi să-l rusifice printr-un nume nou. Şi nu oricare! Trebuie ca rebotezarea să se sprijine pe un nume faimos pe întreg pământul şi a cărui strălucire să le închidă gura duşmanilor. Ruşii au cu duiumul asemenea nume mari! Ecaterina cea Mare! Puşkin! Ceaikovski! Tolstoi! Ca să nu mai vorbesc de generalii care l-au învins pe Hitler şi care, în epocă, sunt veneraţi pretutindeni! Atunci cum să-ţi explici că Stalin alege numele unui om atât de lipsit de valoare? Că ia o hotărâre atât de vădit idioată? Una ca asta nu se poate datora decât unor motive intime şi secrete. Şi le cunoaştem: se gândeşte cu tandreţe la omul care a suferit pentru el, în faţa ochilor lui, şi vrea să-i mulţumească pentru fidelitate, să-i facă plăcere în schimbul devotamentului său. Dacă nu mă înşel – Ramon, mă poţi corecta! –, în timpul acestui scurt moment al Istoriei, Stalin e omul cel mai puternic din lume, şi o ştie. Îl încearcă o bucurie răutăcioasă să fie, printre toţi preşedinţii şi regii, singurul căruia poate să nu-i pese deloc de gravitatea marilor gesturi politice calculate cu cinism, singurul care-şi poate permite să ia o hotărâre strict personală, o toană iraţională, cuceritor de ciudată, minunat de absurdă.

Pe masă se lăfăia o sticlă de vin roşu, deschisă. Paharul lui Alain era deja gol; şi-l umplu din nou şi continuă:

— Povestind istoria asta în faţa voastră, văd în ea un înţeles din ce în ce mai adânc.

Sorbi o înghiţitură, apoi continuă:

— Să suferi ca să nu-ţi murdăreşti chiloţii… Să fii martirul curăţeniei… Să combaţi urina care se naşte, care creşte, care avansează, care ameninţă, care atacă şi care omoară… Există vreun eroism mai prozaic şi mai omenesc? Puţin îmi pasă de aşa-zişii oameni mari ale căror nume ne împodobesc străzile. Au devenit celebri datorită ambiţiei lor, vanităţii lor, minciunii lor, cruzimii lor. Kalinin este singurul al cărui nume va dăinui, în amintirea unei suferinţe pe care orice fiinţă omenească a cunoscut-o, în amintirea unei lupte disperate care nu i-a făcut rău nimănui în afară de el.

Când îşi încheie discursul, toţi erau emoţionaţi.

După o tăcere, Ramon spuse:

— Ai perfectă dreptate, Alain. După ce-o să mor, vreau să înviez la zece ani o dată ca să verific dacă Kaliningrad a rămas tot Kaliningrad. Atâta vreme cât are să fie aşa, am să pot simţi un strop de solidaritate cu omenirea şi, reîmpăcat cu ea, am să cobor iar în mormânt.

PARTEA A TREIA
Alain şi Charles se gândesc adesea la mamele lor

Prima dată când s-a lăsat cuprins
de misterul buricului a fost când
a văzut-o pe mama lui pentru ultima dată

Întorcându-se agale acasă, Alain se uita la tinerele care, toate, îşi arătau buricul gol, între pantalonii cu talia foarte joasă şi tricoul croit foarte scurt. Ca şi cum puterea lor de seducţie nu s-ar mai fi concentrat în coapse, nici în fese, nici în sâni, ci în acea micuţă gaură rotundă situată la mijlocul trupului.

Mă repet? Îmi încep capitolul cu aceleaşi cuvinte pe care le-am întrebuinţat chiar la începutul romanului? Ştiu. Dar, chiar dacă am vorbit deja de pasiunea lui Alain pentru enigma buricului, nu vreau să vă ascund că această enigmă îl preocupă în continuare, la fel cum sunteţi preocupaţi şi voi, luni în şir, dacă nu chiar ani, de aceleaşi probleme (cu siguranţă mult mai neînsemnate decât cea care-l obsedează pe Alain). Plimbându-se pe străzi, aşadar, se gândea adesea la buric, fără jenă că s-ar repeta, şi chiar cu o stranie încăpăţânare; căci buricul trezea în el o amintire îndepărtată: amintirea ultimei întâlniri cu mama lui.

Avea pe-a tund zece ani. Erau singuri, el şi tatăl său, în vacanţă, într-o vilă închiriată, cu grădină şi piscină. Era prima dată când venea la ei, după o absenţă de mai mulţi ani. Se încuiaseră, ea şi fostul ei bărbat, în vilă. Atmosfera se făcuse sufocantă la un kilometru de jur-împrejur. Cât să fi rămas? Pesemne că nu mai mult de o oră-două, timp în care Alain se străduia să se distreze de unul singur în piscină. Tocmai ieşise din apă, când ea se oprise să-şi ia rămas-bun de la el. Era singură. Ce şi-or fi spus? Nu mai ştie. Îşi aminteşte doar că era aşezată pe un scaun de grădină şi că el, în slip, ud leoarcă, era în picioare în faţa ei. Ce şi-au spus rămâne definitiv uitat, dar un moment i s-a fixat în memorie, un moment concret, gravat cu precizie: aşezată pe scaunul ei, a privit cu intensitate buricul fiului. Privirea asta i-o mai simte şi-acum pe burtă. O privire greu de înţeles; i se părea că exprimă un amestec inexplicabil de compasiune şi dispreţ; buzele mamei luaseră forma unui zâmbet (zâmbet de compasiune şi dispreţ), apoi, fără a se scula de pe scaun, se aplecase spre el şi, cu arătătorul, îi atinsese buricul. Imediat apoi se ridicase, îl sărutase (oare îl sărutase într-adevăr? Pesemne; dar nu era sigur de asta) şi plecase. N-o mai

revăzuse niciodată de-atunci.

O femeie coboară din maşină

O maşină merge pe şosea de-a lungul unui râu. Aerul rece al dimineţii face să fie şi mai orfan peisajul acesta lipsit de farmec, undeva între capătul unui cartier de periferie şi începutul satelor, acolo unde casele devin rare şi unde nu întâlneşti pietoni. Maşina opreşte la marginea drumului; din ea coboară o femeie, destul de frumoasă. Un lucru ciudat: a trântit portiera cu un gest atât de neglijent, încât maşina a rămas cu siguranţă neîncuiată. Ce înseamnă această neglijenţă atât de puţin obişnuită în epoca noastră de hoţi? Era femeia atât de distratră?

Nu, nu dă impresia de a fi distratră, dimpotrivă, pe faţa ei se poate citi hotărâre. Femeia asta ştie ce vrea. Femeia asta e toată numai voinţă. Merge câteva sute de metri pe şosea, către un pod de peste un râu, un pod destul de înalt, îngust, interzis vehiculelor. O apucă pe el şi se îndreaptă spre partea cealaltă a râului. Se uită de mai multe ori în jur, nu ca o femeie care ar fi aşteptată de cineva, ci ca să se asigure că n-o aşteaptă nimeni. În mijlocul podului se-opreşte. La prima vedere s-ar spune că ezită, dar nu, nu-i vorba de ezitare, nici de lipsă bruscă de hotărâre, din contră, e momentul în care-şi sporeşte concentrarea, îşi îndârjeşte voinţa şi mai mult. Voinţa? Ca să fim mai exacţi: ura. Da, oprirea care părea o şovăire e de fapt rechemarea urii ei, ca să rămână cu ea, s-o susţină, să n-o părăsească nici măcar o clipă.

Încalecă balustrada şi se aruncă în gol. La sfârşitul căderii e lovită brutal de duritatea suprafeţei apei, paralizată de frig, dar după câteva secunde lungi, ridică faţa şi, cum e o bună înotătoare, toate automatismele i se coalizează împotriva voinţei de a muri. Îşi cufundă iar capul, se străduieşte să înghită apă, să nu mai respire. În acest moment, aude un strigăt. Un strigăt care vine de pe malul celălalt. Cineva a văzut-o. Înţelege că nu-i va fi uşor să moară şi că duşmanul ei cel mai mare n-o să fie reflexul greu de stăpânit de înotătoare bună, ci un om oarecare, neluat în calcul. Va fi obligată să se bată. Să se bată ca să-şi salveze moartea.

Ea ucide

Priveşte în direcţia strigătului. Cineva s-a aruncat în râu. Se gândeşte: Cine va fi mai rapid, ea, în hotărârea de a rămâne sub apă, de a înghiţi apă, de a se îneca, sau el, care se apropie? Când va fi pe jumătate înecată, cu apă în plămâni, deci slăbită, n-o să fie cumva o pradă cu atât mai uşoară pentru salvatorul ei? O va târî către mal, o va pune jos, pe pământ, îi va scoate apa din plămâni, îi va face respiraţie gură la gură, va chema ajutoare, poliţia, va fi salvată şi ridiculizată în veci.

— Stai! Stai! strigă bărbatul.

Totul s-a schimbat: în loc să se cufunde în apă, îşi înalţă capul şi respiră adânc ca să-şi adune puterile. El a ajuns deja în faţa ei. E un tânăr, un adolescent care vrea să fie celebru, să-şi vadă fotografia în ziare, nu face decât să repete: „Stai! Stai!” Îşi întinde deja mâna spre ea, care, în loc să se ferească, o apucă, o strânge şi-o trage spre fundul apei. El mai strigă o dată „Stai!”, de parcă ar fi singurul cuvânt pe care ştie să-l rostească. Dar n-o să-l mai rostească; ea i-a apucat braţul, îi trage spre adânc, apoi se întinde cât e de lungă peste spatele adolescentului ca să-i ţină capul sub apă. Se apără, se zbate, a înghiţit deja apă, încercă s-o lovească pe femeie, dar aceasta a rămas bine întinsă peste el, care nu-şi mai poate scoate afară capul ca să ia o gură de aer, şi, după câteva lungi, foarte lungi secunde, încetează să se agite, îl ţine aşa o vreme, s-ar putea spune chiar că, obosită şi tremurând, se odihneşte culcată pe el, apoi, sigură că bărbatul de sub ea nu se va mai mişca, îi dă drumul şi se îndreaptă spre malul de unde a venit, ca să nu păstreze în ea vreo umbră a celor întâmplate.

Cum aşa? Şi-a uitat hotărârea? De ce nu se îneacă, dacă cel care a încercat să-i fure moartea nu mai trăieşte? De ce, liberă în sfârşit, nu mai vrea să moară?

Viaţa regăsită pe neaşteptate a fost ca un şoc care i-a frânt hotărârea; nu mai găseşte putere să-şi concentreze energia pe moartea ei; lipsită dintr-odată de orice voinţă, de orice energie, înoată în mod automat spre locul unde şi-a lăsat maşina.

Se întoarce acasă

Încetul cu-ncetul simte că adâncimea apei scade, tălpile ating fundul râului, se ridică în picioare; în mâl îşi pierde pantofii, nu

mai are putere să-i caute; iese din apă desculţă şi urcă spre şosea.

Lumea redescoperită îi arată o faţă neprimitoare şi imediat o cuprinde spaima: nu mai are cheile maşinii. Unde-or fi? Fusta ei nu are buzunare. Dacă te duci la moarte, nu-ţi pasă de ce laşi în urmă. Când a coborât din maşină, viitorul nu mai exista. N-avea nimic de ascuns. În timp ce acum, totul trebuie ascuns. Să nu lase nicio urmă. Spaima devine din ce în ce mai puternică: unde-s cheile? Cum o s-ajung acasă?

Iat-o lângă maşină, trage de uşă, care, spre mirarea ei, se deschide. Cheile o aşteaptă, uitate în contact. Se aşază la volan şi-şi pune picioarele ude pe pedale. Tot mai tremură. Tremură şi de frig. Fusta şi bluza îi sunt leoarcă de apa murdară a râului, care picură jos de pe ele. Întoarce cheia şi porneşte.

Cel care a vrut s-o forţeze să trăiască a murit înecat. Iar cel pe care a vrut să-l omoare în pântecele ei a rămas viu. Ideea sinuciderii e ştearsă pe vecie. Fără reluare. Tânărul e mort, fetusul viu, iar ea va face orice pentru ca nimeni să nu descopere ce s-a întâmplat. Tremură, iar voinţa i se trezeşte; nu se gândeşte decât la viitorul apropiat: cum să iasă din maşină fără să fie văzută? Cum să se strecoare neobservată, în hainele ei ude, prin faţa gheretei portarului?

În momentul acesta Alain simţi o lovitură violentă în umăr.

— Uită-te pe unde mergi, idiotule!

S-a întors şi a văzut lângă el, pe trotuar, o tânără care trecea de el cu un pas iute şi energic.

— Pardon! strigă Alain în urma ei (cu vocea lui firavă).

— Tâmpitule! răspunse fata (cu o voce puternică), fără a se întoarce.

Pardonarzii

Singur în garsoniera lui, Alain constată că încă mai simte durere în umăr şi îşi spuse că tânăra care, cu două zile în urmă, se ciocnise de el cu o asemenea eficienţă trebuie s-o fi făcut intenţionat. Nu i-a putut uita vocea stridentă care-l numise „idiot” şi îşi auzea din nou propriul „pardon” rugător, urmat de răspunsul: „Tâmpitule!” Încă o dată se scuzase pe degeaba. De unde până unde acest reflex prostesc de a spune pardon? Amintirea nu voia să dispară şi simţi nevoia să vorbească cu

cineva. Îi telefonă lui Madeleine. Nu era la Paris, iar mobilul îi era închis. Formă numărul lui Charles şi, de îndată ce-i auzi vocea, se scuză:

— Nu te supăra. Sunt foarte prost dispus. Simt nevoia să stau de vorbă cu cineva.

— Pică bine. Şi eu sunt prost dispus. Dar tu, de ce?

— Pentru că sunt supărat pe mine. De ce profit de orice ocazie ca să mă simt vinovat?

— Nu-i chiar o catastrofă.

— Să te simţi sau să nu te simţi vinovat. Cred că aici e totul. Viaţa e o luptă a tuturor contra tuturor. Se ştie. Dar cum se desfăşoară lupta asta într-o societate mai mult sau mai puţin civilizată? Oamenii nu se pot năpusti unii la alţii de cum se zăresc. În loc de asta, se străduiesc să arunce pe celălalt oprobriul vinovăţiei. Va pierde cel care-şi recunoaşte vina. Mergi pe stradă, cufundat în gânduri. Venind spre tine, o fată, de parcă ar fi singură în lume, fără a se uita nici în stânga, nici în dreapta, merge drept înainte. Vă ciocniţi. Şi iată momentul adevărului. Cine-l va insulta pe celălalt şi cine va spune pardon? E o situaţie exemplară: în realitate, fiecare dintre cei doi este simultan îmbrâncitul şi îmbrânci torul. Şi totuşi, există unii care se socotesc imediat, în mod automat, îmbrâncitori, aşadar vinovaţi. Şi sunt alţii care se văd mereu, imediat, în mod automat, îmbrânciţi, aşadar îndreptăţiţi, gata să-l acuze pe celălalt şi să-l pedepsească. Tu, într-o asemenea situaţie te-ai scuza sau ai acuza?

— Eu, cu siguranţă, aş spune pardon.

— A, bietul de tine, şi tu aparţii aşadar armatei pardonarzilor. Crezi că-l poţi îmbuna pe celălalt cu pardonul tău.

— Sigur că da.

— Şi te înşeli. Cine se scuză se recunoaşte vinovat. Şi, dacă te recunoşti vinovat, îl încurajezi pe celălalt să continue să te insulte, să te denunţe, public, până la moarte. Sunt urmările fatale ale primului pardon.

— E adevărat. Nu trebuie să spui pardon. Şi totuşi, aş prefera o lume în care oamenii să spună pardon cu toţii, fără excepţie, fără rost, exagerat de mult, pentru nimic, în care s-ar încurca în pardonuri…

— O spui cu o voce atât de tristă, se miră Alain.

— De două ore nu mă gândesc decât la mama.

— Ce s-a întâmplat?

Îngerii

— E bolnavă. Mă tem să nu fie ceva grav. Tocmai mi-a dat telefon.

— Din Tarbes?

— Da.

— E singură?

— E cu fratele ei. Dar el e şi mai bătrân decât ea. Aş vrea să mă sui imediat în maşină şi să plec acolo, dar mi-e imposibil. În seara asta am un job şi n-am cum să-l anulez. Un job cât se poate de stupid. Dar mâine o să mă duc…

— E straniu. Mă gândesc adesea la mama ta.

— Ţi-ar plăcea. E nostimă. Merge deja greu, dar ne distrăm mult împreună.

— De la ea ai moştenit pasiunea ta pentru caraghioslâcuri?

— Se prea poate.

— E curios.

— De ce?

— Din ce mi-ai tot povestit, mi-o imaginam ca ieşită din versurile lui Francis Jammes. În compania unor animale bolnave şi a unor ţărani bătrâni. Înconjurată de măgari şi îngeri.

— Da, spuse Charles, aşa şi e.

Apoi, după câteva secunde:

— De ce-ai spus îngeri?

— Ce te miră?

— În piesa mea… Făcu o pauză, apoi: înţelegi, piesa mea pentru teatrul de păpuşi nu-i decât o glumă, o prostie, n-o scriu, doar mi-o imaginez, dar ce pot să fac dacă nimic altceva nu mă distrează… Aşadar, în ultimul act al acestei piese, imaginez un înger.

— Un înger? De ce?

— Nu ştiu.

— Şi cum se termină piesa?

— Deocamdată nu ştiu decât că la sfârşit o să fie un înger.

— Şi ce-nseamnă pentru tine un înger?

— Nu sunt tare la teologie. Îmi imaginez îngerul cam ca-n fraza aia pe care i-o spui cuiva ca să-i mulţumeşti pentru bunătate: „Eşti un înger”. Mamei oamenii îi spuneau adesea

aşa. De-asta m-am şi mirat când ai spus c-o vezi înconjurată de măgari şi de îngeri. Aşa e ea.

— Nici eu nu sunt tare la teologie. Îmi amintesc doar că există îngeri care-au fost daţi afară din cer.

— Da, îngerii daţi afară din cer, repetă Charles.

— Altfel, ce mai ştim despre îngeri? Că sunt subţirei…

— Într-adevăr, e greu să-ţi imaginezi un înger burtos.

— Şi că au aripi. Şi că sunt albi. Albi. Ascultă, Charles, dacă nu mă-nşel, îngerul n-are sex. Poate că asta e cheia albeţii lui.

— Se poate.

— Şi a bunătăţii lui.

— Se poate.

Apoi, după o tăcere, Alain spuse:

— Oare îngerul are buric?

— De ce?

— Dacă îngerul n-are sex, nu s-a născut din pântece de femeie.

— Sigur că nu.

— Deci e fără buric.

— Fără buric, sigur că da.

Alain se gândi la tânăra femeie care, lângă piscina unei vile de vacanţă, atinsese cu degetul arătător buricul fiului ei de zece ani, şi-i spuse lui Charles:

— E ciudat. Şi eu, de la o vreme, mi-o închipui întruna pe mama… în toate situaţiile posibile şi imposibile…

— Dragul meu, să ne oprim aici! Trebuie să pregătesc blestematul ăla de cocktail.

PARTEA A PATRA
Toţi sunt în căutarea bunei dispoziţii

Caliban

Prima lui meserie, care reprezenta pe-atunci pentru el tot sensul vieţii, era pentru Caliban cea de actor; profesia asta era scrisă negru pe alb în actele lui şi, tot în calitate de actor fără contract primea, de multă vreme, alocaţia de şomaj. Ultima dată când putuse fi văzut pe o scenă, îl întruchipa pe sălbaticul Caliban, în *Furtuna* de Shakespeare. Cu pielea dată cu o pomadă maronie, cu perucă neagră pe cap, urla şi ţopăia ca un smintit. Succesul lui îi încântase atât de mult pe prietenii săi, încât hotărâseră să-i spună pe numele care li-l reamintea. Asta se întâmplase de mult. De-atunci teatrele nu se mai deciseseră să-l angajeze, iar alocaţia lui scădea de la an la an, la fel ca, de altminteri, cea a mii de alţi actori, dansatori, cântăreţi care erau în şomaj. Şi-atunci Charles, care-şi câştiga pâinea organizând cocktailuri pentru diverşi oameni, îl angajase să servească băuturile. Aşa, Caliban putu să câştige nişte bani şi, în plus, continuând să fie un actor în căutarea vocaţiei pierdute, văzu în asta ocazia de a putea, când şi când, să-şi schimbe identitatea. Având idei estetice uşor naive (sfântul lui patron, Caliban al lui Shakespeare, nu era oare şi el un pic naiv?), socotea că isprava unui actor era cu atât mai grozavă cu cât personajul pe care-l juca era mai îndepărtat de viaţa lui reală. De aceea insistă să-l însoţească pe Charles nu ca francez, ci în chip de străin care nu ştie să vorbească decât o limbă pe care nimeni din jur n-o cunoaşte. Când fu nevoit să-şi găsească noua ţară natală, poate şi din cauza pielii lui uşor oacheşe, a ales Pakistanul. De ce nu? Nimic mai uşor decât să-ţi alegi o ţară natală. Dar să-i inventezi limba, iată ceva într-adevăr greu.

Încercaţi, improvizând, să vorbiţi o limbă inventată, de-ar fi şi numai treizeci de secunde-n şir. Veţi repeta una după alta aceleaşi silabe, iar dondăneala voastră va fi pe loc dată pe faţă ca impostură. Să născoceşti o limbă inexistentă presupune să-i dai o credibilitate acustică: să creezi o fonetică specială şi să nu pronunţi vreun „a” sau vreun „o” aşa cum le pronunţă francezii; să stabileşti pe ce silabă pică de regulă accentul.

E recomandabil, de asemenea, pentru naturaleţea rostirii, să imaginezi îndărătul acestor sunete absurde o construcţie gramaticală şi să ştii care cuvânt e un verb şi care e substantiv. Şi, fiind vorba de un cuplu de prieteni, e important să stabileşti

rolul celui de-al doilea, francezul, adică Charles: deşi nu vorbeşte pakistaneza, trebuie să ştie măcar câteva cuvinte din ea, pentru a putea, în cazul unei urgenţe, să se înţeleagă asupra esenţialului, fără a rosti un singur cuvânt în franceză.

Asta fusese greu, dar distractiv. Dar vai, chiar cea mai încântătoare distracţie nu poate scăpa de legea îmbătrânirii. Dacă cei doi prieteni se amuzaseră în timpul celor dintâi cocktailuri, Caliban începu destul de curând să aibă impresia că această mistificare laborioasă nu foloseşte la nimic, fiindcă invitaţii nu-i dădeau nici cea mai mică atenţie şi, dat fiind limbajul său de neînţeles, nu-l ascultau, mulţumindu-se să indice prin gesturi ce doreau să mănânce ori să bea. Devenise un actor fără public.

Sacourile albe şi tânăra portugheză

Sosiră la apartamentul lui D'Ardelo cu două ore înainte să înceapă cocktailul.

— E ajutorul meu, doamnă. E pakistanez. Îmi cer scuze că nu ştie deloc franţuzeşte, spuse Charles, iar Caliban se înclină ceremonios în faţa doamnei D'Ardelo, pronunţând câteva propoziţii de neînţeles. Indiferenţa delicat blazată a doamnei D'Ardelo, care nu-l băgă deloc în seamă, îi confirmă lui Caliban sentimentul zădărniciei limbii lui laborios născocite, şi melancolia începu să-l învăluie.

Din fericire, îndată după această dezamăgire, o mică plăcere veni să-l consoleze: bona, căreia doamna D'Ardelo îi dăduse dispoziţii să-i ajute pe cei doi domni, nu-şi putea lua ochii de la o fiinţă atât de exotică. I se adresă de mai multe ori, iar când înţelese că nu-şi cunoştea decât propria limbă, fu mai întâi derutată, apoi ciudat de relaxată. Pentru că ea era portugheză. Din moment ce Caliban îi vorbea în pakistaneză, avea prilejul rar să abandoneze franceza, limbă pe care n-o iubea, şi să nu se folosească, la rândul ei, decât de limba ei natală. Comunicarea lor în două limbi pe care nu le înţelegeau îi făcu să se apropie unul de altul.

Apoi o dubiţă se opri în faţa casei şi doi angajaţi aduseră sus tot ce comandase Charles, sticle de vin şi de whisky, şuncă, mezeluri, fursecuri, şi le puseră în bucătărie. Ajutaţi de bonă, Charles şi Caliban au acoperit o masă lungă din salon cu o faţă

de masă imensă şi au aşezat pe ea farfurii, platouri, pahare şi sticle. Apoi, când s-a apropiat ora cocktailului, s-au retras într-o cămăruţă pe care le-o rezervase doamna D'Ardelo. Au scos dintr-o valiză două sacouri albe şi le-au îmbrăcat. N-aveau nevoie de oglindă. S-au uitat unul la altul şi nu s-au putut împiedica să nu râdă încetişor. Pentru ei era totdeauna un mic moment de desfătare. Aproape că uitau că lucrează de nevoie, ca să aibă din ce să trăiască; văzându-se în deghizamentul lor alb, aveau impresia că se joacă.

Apoi Charles se îndreptă către salon, lăsându-l pe Caliban să pregătească ultimele platouri. O fată foarte tânără, plină de ea, intră în bucătărie şi se întoarse spre bonă:

— Nu care cumva să te prind că apari în salon. Dacă te-ar vedea invitaţii noştri, ar lua-o la fugă!

Apoi, privind buzele portughezei, izbucni în râs:

— De unde-ai mai scos şi culoarea asta? Parcă-ai fi un păsăroi din Africa! Un papagal din Buhuhuhu – şi plecă din bucătărie râzând.

Cu ochii umezi, portugheza îi spuse lui Caliban (în portugheză):

— Doamna e drăguţă! Dar fiică-sa! Ce răutate de om! A spus ce-a spus pentru că vă place! În prezenţa bărbaţilor e totdeauna rea cu mine! Îi face plăcere să mă umilească în faţa bărbaţilor.

Neputând să răspundă nimic, Caliban o mângâie pe păr. Ea ridică ochii spre el şi-i spuse (în franceză):

— Uitaţi-vă, e chiar aşa de urât rujul meu?

Întorcea capul spre stânga şi dreapta ca să-i poată vedea bine tot arcul buzelor.

— Nu, îi spuse el (în pakistaneză), culoarea rujului e foarte bine aleasă…

În sacoul lui alb, Caliban îi părea bonei şi mai sublim, şi mai neverosimil, şi-i spuse (în portugheză):

— Sunt atât de fericită că vă aflaţi aici.

Iar el, cât se poate de grăitor (tot în pakistaneză):

— Şi nu numai buzele, dar şi faţa, corpul, toată-n tot, aşa cum te văd în faţa mea, eşti foarte frumoasă, foarte frumoasă…

— Cât de fericită sunt că vă aflaţi aici, răspunse bona (în portugheză).

Fotografia agăţată de perete

Nu numai pentru Caliban, care nu mai vede nicio scofală în mistificarea lui, dar şi pentru toate celelalte personaje ale mele, seara asta e învăluită în tristeţe: pentru Charles, care îşi deschisese inima în faţa lui Alain, din cauza fricii pe care-o încearcă pentru mama lui bolnavă; pentru Alain, din cauza emoţiei faţă de acea dragoste filială pe care el însuşi n-a trăit-o niciodată, emoţie şi faţă de imaginea unei femei bătrâne de la ţară, aparţinând unei lumi care-i era necunoscută, dar care trezea în el cu atât mai multă nostalgie. Din păcate, când simţise nevoia să prelungească discuţia, Charles era deja grăbit şi trebuise să închidă. Atunci Alain îşi luă mobilul s-o sune pe Madeleine. Dar telefonul sună şi sună; în gol. Ca adeseori în asemenea momente, îşi întoarse ochii către o fotografie agăţată de perete. Nu exista nicio fotografie în toată casa lui în afară de aceasta: figura unei femei, mama lui.

La câteva luni după naşterea lui Alain, îşi părăsise bărbatul care, dată fiind discreţia lui, nu spusese niciodată ceva de rău despre ea. Era un bărbat delicat şi blând. Copilul nu înţelegea cum putuse o femeie să părăsească un bărbat atât de delicat şi de blând, şi înţelegea chiar mai puţin cum putuse să-şi părăsească fiul care, şi el (era conştient de asta), era încă din copilărie (dacă nu cumva de la conceperea lui) o fiinţă delicată şi blândă.

— Unde trăieşte? îl întrebase atunci pe tatăl lui.

— Pesemne că în America.

— Cum aşa, pesemne?

— Nu-i ştiu adresa.

— Dar e de datoria ei să ţi-o dea.

— N-are nicio datorie faţă de mine.

— Dar faţă de mine? Nu vrea să aibă veşti despre mine? Nu vrea să ştie ce fac? Nu vrea să ştie că mă gândesc la ea?

Într-o zi, tatăl nu s-a mai stăpânit:

— Din moment ce insişti, ţi-o spun: mama ta n-a vrut niciodată să te naşti. N-a vrut să te plimbi pe-aici, să te cufunzi în fotoliul ăsta unde ţi-e atât de bine. Nu te-a vrut. Ai de gând să pricepi odată?

Tatăl nu era un om agresiv. Dar, deşi era foarte rezervat, nu reuşise să-şi ascundă dezacordul sfânt faţă de o femeie care voia să împiedice o fiinţă umană să vină pe lume.

Am vorbit deja despre ultima întâlnire a lui Alain cu mama lui, lângă piscina unei vile închiriate pentru vacanţă. Avea atunci zece ani. Avea şaisprezece când i-a murit tatăl. La câteva zile după înmormântare, scosese fotografia mamei lui dintr-un album de familie, o dăduse la înrămat şi apoi o agăţase de perete. De ce nu era în garsoniera lui nicio poză cu tatăl său? N-am habar. E ilogic? Cu siguranţă. Nedrept? Fără umbră de îndoială. Dar aşa este: de pereţii garsonierei sale nu era agăţată decât o singură fotografie: aceea a mamei. Cu care, din când în când, stătea de vorbă:

Cum aduci pe lume un pardonard

— De ce n-ai avortat? Te-a împiedicat el s-o faci?

O voce i se adresă dinspre fotografie:

— N-ai s-o ştii niciodată. Tot ce inventezi în legătură cu mine sunt doar basme. Dar îmi plac basmele tale. Chiar şi-atunci când m-ai transformat într-o asasină care a înecat în râu un adolescent. Îmi plăceai. Continuă, Alain. Povesteşte! Închipuie! Te ascult.

Iar Alain îşi închipui. Şi-l închipui pe tatăl lui peste trupul mamei. Înainte de coit, l-a avertizat:

— Nu mi-am luat pilula, ai grijă!

El a liniştit-o. Aşa că ea face dragoste fără griji, apoi, când vede pe faţa bărbatului juisarea care se apropie, care creşte, începe să strige:

— Ai grijă! apoi: Nu! nu! nu vreau! nu vreau!, dar faţa bărbatului e tot mai roşie, roşie şi respingătoare, ea-i împinge corpul îngreunat care o strânge spre el, se zbate, dar el o înlănţuie şi mai tare şi ea înţelege deodată că la el nu-i orbirea excitaţiei, d o voinţă, o voinţă rece şi premeditată, în timp ce la ea e mai mult decât voinţă, e ură, o ură cu atât mai feroce cu cât lupta e pierdută.

Nu era prima dată că Alain îşi imagina coitul lor. Coitul ăsta-l hipnotiza şi-l făcea să presupună că fiecare om e decalcul secundei în decursul căreia a fost conceput. În picioare, în faţa oglinzii, îşi observă faţa ca să regăsească pe ea urmele dublei un simultane care-l făcuse să se nască: ura bărbatului şi ura femeii în momentul orgasmului bărbatului; ura celui blând şi, fizic, puternic, în acuplare cu ura celei curajoase şi, fizic, slabe.

Şi îşi spuse că fructul acestei un duble nu avea cum să fie altceva decât un pardonard: era blând şi delicat cum fusese şi tatăl lui; şi va rămâne un intrus, cum îl socotise mama lui. Cel care este în acelaşi timp un intrus şi un blajin e condamnat, după o logică implacabilă, să spună pardon toată viaţa.

Privi figura agăţată de perete şi o mai văzu o dată pe femeia care, învinsă, în rochia ei udă, se suie în maşină, se strecoară neobservată pe lângă ghereta portarului, urcă scara şi intră iar, cu picioarele goale, în apartamentul unde va rămâne până când intrusul îi va ieşi din trup. Pentru ca, după câteva luni, să-i părăsească pe amândoi.

Ramon ajunge foarte prost dispus
la cocktail

În ciuda compasiunii pe care o simţise la sfârşitul întâlnirii lor din Grădina Luxembourg, Ramon nu putea să schimbe nimic în privinţa faptului că D'Ardelo aparţinea unui tip de oameni care nu-i plăceau. Iar asta chiar dacă aveau amândoi ceva în comun: pasiunea de a-i uimi pe ceilalţi; de a-i surprinde printr-o reflecţie amuzantă; de a cuceri o femeie sub ochii lor. Doar că Ramon nu era un Narcis. Îi plăcea succesul fiindu-i totodată teamă să nu trezească invidia; se complăcea în admiraţie, dar fugea de admiratori. Discreţia lui se transformase în dragoste de singurătate, după ce fusese rănit de câteva ori, în viaţa particulară, dar mai cu seamă de anul trecut, de când trebuise să intre în armata nefastă a pensionarilor; vorbele lui nonconformiste, care odinioară îl întinereau, făceau acum din el, în ciuda înfăţişării lui înşelătoare, un personaj inactual, din afara timpului nostru, aşadar bătrân.

Aşa că se hotărî să boicoteze cocktailul la care fostul său coleg (încă nepensionat) îl invitase şi nu-şi schimbă decizia decât în ultimul moment, când Charles şi Caliban îi jurară că numai prezenţa lui le făcea suportabilă misiunea tot mai agasantă de a duce tava. Totuşi sosi foarte târziu, mult după ce unul dintre invitaţi rostise un discurs întru glorificarea gazdei. Apartamentul era plin ochi. Necunoscând pe nimeni aici, Ramon se îndreptă spre masa lungă îndărătul căreia cei doi prieteni ai săi ofereau băuturi. Ca să-şi alunge proasta dispoziţie, le spuse câteva cuvinte care voiau să imite ceva îndrugat în pakistaneză.

Caliban îi răspunse prin versiunea autentică a aceleiaşi îndrugări.

Apoi, cu un pahar de vin în mână, tot prost dispus, umblând de colo-colo printre necunoscuţi, a fost atras de înfiorarea câtorva persoane care se întorseseră spre uşa vestibulului. În ea apăru o femeie longilină, frumoasă, de vreo cincizeci de ani. Cu capul înclinat spre spate, îşi trecu de mai multe ori mâna prin păr, ridicându-l şi-apoi lăsându-l cu graţie să cadă la loc, şi oferi tuturor expresia voluptuos de tragică a feţei sale; nimeni dintre invitaţi n-o mai întâlnise vreodată, dar toţi o ştiau din fotografii: La Franck. Se opri în faţa mesei lungi, se aplecă şi-i arătă lui Caliban, cu o gravitate concentrată, diverse aperitive care-i plăceau.

Curând i se umplu farfuria şi Ramon se gândi la ce-i povestise d'Ardelo în Grădina Luxembourg: îşi pierduse de curând partenerul de viaţă pe care-l iubise cu atâta pasiune, încât, graţie unui decret magic din ceruri, în momentul morţii lui, transsubstanţiată, tristeţea i se preschimbase în euforie, iar pofta ei de viaţă se însutise. Se uita la ea: îşi repezea în gură tartină după tartină, iar faţa îi era agitată de mişcările energice ale mestecatului.

Când fata lui D'Ardelo (Ramon o ştia din vedere) o remarcă pe celebra longilină, gura i se opri (mesteca şi ea ceva) şi picioarele i se puseră în mişcare:

— Scumpa mea!

Dori s-o îmbrăţişeze, dar farfuria pe care celebra femeie şi-o ţinea în faţa burţii o împiedică s-o facă.

— Scumpa mea, repetă ea, în timp ce La Franck prelucra în gură o mare cantitate de pâine şi salam.

Neputând să înghită totul, se folosi de limbă ca să împingă cocoloşul în spaţiul dintre molari şi obraz; apoi, anevoie, se strădui să-i spună câteva cuvinte fetei, care nu înţelese nimic.

Ramon înaintă doi paşi, ca să le vadă de mai aproape. Tânăra D'Ardelo înghiţi ce-avea ea însăşi în gură şi declară cu voce sonoră:

— Ştiu tot! Ştiu tot! Dar n-o să vă lăsăm niciodată singură! Niciodată!

La Franck, cu ochii aţintiţi în gol (Ramon înţelese că nu ştia cine e cea care-i vorbeşte), făcu să treacă o părticică din cocoloş în centrul gurii, o mestecă, înghiţi jumătate din ea şi spuse:

— Fiinţa umană nu e decât singurătate.

— O, cât e de adevărat! izbucni tânăra D'Ardelo.

— O singurătate înconjurată de singurătăţi! adăugă La Franck, apoi înghiţi iute restul, se întoarse şi plecă de-acolo.

Fără ca Ramon să-şi dea seama, un uşor zâmbet amuzat i se desenă pe chip.

Alain pune pe dulap
o sticlă de armagnac

Aproape în aceeaşi clipă în care acest zâmbet uşor lumina pe neaşteptate chipul lui Ramon, o sonerie de telefon întrerupse meditaţiile lui Alain despre geneza unui pardonard. Ştiu de-ndată că-i Madeleine. Greu de înţeles cum de cei doi puteau să vorbească unul cu altul atât de mult şi cu atâta plăcere, având de fapt atât de puţine zone de interes comune. Când Ramon îi explicase teoria lui despre observatoarele ridicate fiecare pe un vârf diferit al Istoriei, de pe care oamenii îşi vorbesc fără a se putea înţelege, Alain îşi amintise imediat de prietena lui, fiindcă, datorită ei, ştia că până şi dialogul între adevăraţii îndrăgostiţi, dacă datele lor de naştere sunt prea îndepărtate, nu e decât împletirea a două monologuri care au pentru celălalt o mare doză de neînţeles. Din cauza asta, de pildă, nu ştia niciodată dacă Madeleine deforma numele oamenilor celebri de odinioară pentru că nu auzise vorbindu-se de ei, sau dacă le parodia cu intenţie, ca să le dea de-nţeles tuturor că nu era câtuşi de puţin interesată de ce se întâmplase înainte de venirea ei pe lume. Alain nu se simţea stânjenit de asta. Îi plăcea să fie cu ea aşa cum era, şi putea să fie cu atât mai mulţumit apoi, când regăsea singurătatea garsonierei lui, în care agăţase afişe cu reproduceri după tablouri de Bosch, de Gauguin (şi de nu mai ştiu cine), care-i delimitau universul intim.

Tot mai avea ideea nelămurită că, dacă s-ar fi născut cu vreo şaizeci de ani mai devreme, ar fi fost artist. O idee într-adevăr nelămurită, din moment ce nu ştia ce vrea să spună azi cuvântul artist. Un pictor convertit în vitrinier? Un poet? Poeţii – or mai exista oare? Ce-i făcuse plăcere în aceste săptămâni din urmă fusese să ia parte la fantezia lui Charles, la piesa lui pentru teatrul de păpuşi, la acest nonsens care-l captivase tocmai pentru că n-avea niciun sens.

Ştiind prea bine că nu putea să-şi câştige pâinea făcând ce i-ar fi plăcut (dar ştia oare ce i-ar fi plăcut să facă?), alesese, după studii, un loc de muncă în care trebuise să-şi pună în valoare nu originalitatea, ideile şi talentul, ci numai inteligenţa, adică acea capacitate măsurabilă aritmetic care nu se distinge la diferiţi inşi altfel decât cantitativ, unul având mai multă, altul mai puţină, Alain mai degrabă multă, astfel încât era bine plătit şi-şi putea cumpăra din când în când o sticlă de armagnac. Cu câteva zile înainte îşi cumpărase una, când observase pe etichetă o dată corespunzând anului naşterii lui. Atunci îşi promisese s-o deschidă la ziua lui de naştere, pentru a-şi sărbători cu prietenii gloria, gloria unui foarte mare poet care, datorită unei umile venerări a poeziei, jurase să nu scrie niciodată vreun vers.

Mulţumit şi aproape vesel, după ce trăncănise o grămadă cu Madeleine, urcă pe un scaun cu sticla de armagnac pe care o puse pe un dulap înalt (foarte înalt). Apoi se aşeză pe parchet şi, sprijinit de zid, îşi fixă pe ea privirile care o transformau cu-ncetul într-o regină.

Chemarea lui Quaquelique
la bună dispoziţie

În timp ce Alain îşi privea sticla sus pe dulap, Ramon nu înceta să-şi reproşeze de a fi acolo unde nu voia să fie; toţi oamenii aceştia îi displăceau şi încerca mai ales să evite o întâlnire cu D’Ardelo; în clipa asta îl vedea la câţiva metri de el, faţă-n faţă cu La Franck, pe care încerca s-o captiveze prin elocvenţa lui; ca să se îndepărteze, Ramon se refugie încă o dată în preajma lungii mese la care Caliban tocmai turna vin de Bordeaux în paharele a trei invitaţi; prin gesturi şi mimică le dădea de-nţeles că vinul e de o calitate rară. Cunoscând bunele maniere, domnii ridicară paharele, le încălziră un bun răstimp în palme, păstrară apoi înghiţitura în gură, îşi arătară unul altuia chipurile care exprimară mai întâi o mare concentrare, apoi o admiraţie uimită, şi sfârşiră prin a-şi declara cu glas tare încântarea. Toate astea abia dacă durară un minut, până ce această sărbătoare a gustului să fie întreruptă cu brutalitate de discuţia lor, iar Ramon, care-i observa, avu impresia că asistă la funeraliile unde trei gropari îngroapă gustul sublim al vinului,

aruncând pe sicriul lui pământul şi pulberea flecărelii lor; încă o dată, un zâmbet amuzat i se desenă pe faţă, în timp ce, în aceeaşi clipă, o voce foarte firavă, abia audibilă, mai degrabă fluierat decât vorbit, se făcu auzită îndărătul lui:

— Ramon! Ce faci aici?

Se întoarse:

— Quaquelique! Dar ce faci tu aici?

— Sunt în căutarea unei noi prietene, răspunse el, iar feţişoara lui, minunat de neinteresantă, străluci.

— Dragul meu, spuse Ramon, eşti tot cum te ştiu.

— Vezi tu, nimic nu-i mai rău decât plictiseala. De-asta tot schimb prietenele. Fără asta nu există buna dispoziţie.

— A, buna dispoziţie! exclamă Ramon, ca iluminat de cele două cuvinte. Da, bine zid! Buna dispoziţie! Despre asta-i vorba şi de nimic altceva! A, ce plăcere să te revăd! Acum câteva zile le-am vorbit de tine prietenilor mei, o, dragul meu Quaqui, dragul meu Quaqueli, am să-ţi spun o mulţime de lucruri…

În aceeaşi clipă remarcă la câţiva paşi de el faţa drăguţă a unei tinere pe care o cunoştea; asta îl fascină; ca şi cum aceste două întâlniri întâmplătoare, în mod magic legate de acelaşi interval de timp, l-ar fi umplut de energie; în mintea lui, ecoul cuvintelor „bună dispoziţie” răsuna ca o chemare.

— Iartă-mă, îi spuse lui Quaquelique, vorbim mai târziu, acum… înţelegi…

Quaquelique zâmbi:

— Normal că înţeleg! Dă-i drumul, dă-i drumul!

— Sunt foarte bucuros să te revăd, Julie, îi spuse Ramon tinerei femei. Nu te-am mai întâlnit de-o mie de ani!

— E vina dumneavoastră, răspunse tânăra, privindu-l cu impertinenţă drept în ochi.

— Până-n momentul ăsta nu ştiam ce raţiune iraţională m-a adus la această petrecere sinistră, în sfârşit, ştiu ce.

— Şi deodată, petrecerea sinistră nu mai e sinistră, râse Julie.

— Ai desinistrat-o tu, spuse Ramon, râzând şi el. Dar ce te-a făcut pe tine să vii aici?

Ea arătă spre un cerc care înconjura o veche (foarte veche) celebritate universitară:

— Tot mai are ceva de spus; după care, cu un zâmbet promiţător: Abia aştept să vă revăd, ceva mai târziu…

Într-o dispoziţie excelentă, Ramon îl putu zări pe Charles

îndărătul mesei lungi, absent într-un mod curios, cu privirea aţintită undeva sus. Această postură ciudată îl intrigă, apoi îşi spuse: Ce plăcere să nu te ocupi de ce se petrece acolo sus, ce plăcere să fii prezent aici jos; şi o privi pe Julie, care pleca; mişcările fundului ei îl salutau şi-l invitau.

PARTEA A CINCEA
O pană micuţă pluteşte pe sub tavan

O pană micuţă pluteşte
pe sub tavan

„Charles… absent într-un mod curios, cu privirea aţintită undeva sus…” Sunt cuvintele pe care le-am scris în ultimul paragraf din capitolul precedent. Dar la ce se uita Charles, acolo sus?

La un lucru mititel, tremurând uşor sub tavan: o pană albă, mică de tot, care, agale, plutea, cobora, urca. Îndărătul lungii mese acoperite de farfurii, de sticle şi de pahare, Charles stătea în picioare, nemişcat, cu capul puţin dat pe spate, în timp ce invitaţii, unul după altul, intrigaţi de poziţia lui, începură să-i urmărească privirea.

Cu ochii la hoinăreala micuţei pene, Charles simţi o nelinişte: îi veni ideea că îngerul la care se gândise în ultimele săptămâni îi dădea astfel de veste că era deja pe-aici pe undeva, foarte aproape. Poate că, înspăimântat, înainte să fie aruncat afară din cer, lăsase să-i scape această pană minusculă, abia vizibilă, ca o urmă a neliniştii lui, ca o amintire a vieţii fericite împărtăşite cu stelele, ca o carte de vizită care trebuia să-i explice sosirea şi să anunţe sfârşitul care se apropia.

Dar Charles nu era încă gata să înfrunte sfârşitul; ar fi vrut să amâne sfârşitul pe mai târziu. Imaginea mamei lui bolnave îi apăru înainte şi i se strânse inima.

Totuşi, micuţa pană era acolo, urca iar şi recobora, în timp ce, în celălalt colţ al salonului, La Franck, de asemenea, privea spre tavan. Ridică mâna întinzând arătătorul pentru ca micuţa pană să poată ateriza pe el. Dar micuţa pană îi evită degetul şi îşi continuă hoinăreala…

Sfârşitul unei visări

Deasupra mâinii ridicate de La Franck, micuţa pană continua să vagabondeze şi-mi imaginez vreo douăzeci de oameni care, strânşi în jurul unei mese mari, îşi înfig privirile în sus, chiar dacă nicio pană micuţa nu pluteşte pe-acolo; sunt cu atât mai derutaţi şi mai iritaţi cu cât lucrul care-i sperie nu se află nici în faţă (ca un duşman pe care l-ai putea omorî), nici dedesubt (ca o capcană pe care poliţia secretă ar putea s-o dejoace), d undeva deasupra lor, ca o ameninţare invizibilă, imponderabilă,

inexplicabilă, incoercibilă, inatacabilă, răutăcios de misterioasă. Unii se ridică de pe scaune fără a şti unde vor să meargă.

Aşezat în capul mesei mari, impasibil, îl văd pe Stalin care mormăie:

— Potoliţi-vă, laşilor! De ce vă e frică?

Apoi, cu o voce mai puternică:

— Staţi jos, şedinţa nu s-a încheiat!

De lângă fereastră, Molotov şopteşte:

— Iosife, se pregăteşte ceva. Se zice c-o să-ţi dea jos statuile – apoi, sub privirea batjocoritoare a lui Stalin, sub apăsarea tăcerii lui, ascultător, îşi pleacă fruntea şi vine să se aşeze la loc pe scaunul lui de lângă masă.

Când s-au întors cu toţii la locurile lor, Stalin spune:

— Asta se cheamă sfârşitul unei visări! Toate visările se termină odată şi-odată. Pe cât e de neaşteptat, pe atât de inevitabil. Nu ştiţi asta, inculţilor?

Tăceau cu toţii, doar Kalinin, neputând să se stăpânească, declară cu glas tare:

— Orice-ar fi, Kaliningrad va rămâne-n veci Kaliningrad!

— Pe bună dreptate. Şi sunt foarte fericit să ştiu că numele lui Kant va rămâne-n veci legat de-al tău, răspunse Stalin, din ce în ce mai amuzat. Fiindcă, ştii, Kant şi-o merită din plin.

Iar râsul lui, pe cât de însingurat, pe atât de voios, hoinăreşte îndelung în marea sală.

Tânguirea lui Ramon
despre sfârşitul glumelor

Ecoul îndepărtat al râsului lui Stalin fremătă uşor în salon. Dindărătul lungii mese cu băuturi, Charles tot îşi mai aţintea privirea către micuţa pană de deasupra arătătorului ridicat al celebrei La Franck, iar Ramon, în mijlocul tuturor acestor capete îndreptate în sus, se bucura că a sosit clipa în care ar putea, nevăzut, cu toată discreţia, să plece împreună cu Julie. Se uită în dreapta şi-n stânga, dar ea nu era de găsit. Îi auzea încă vocea; ultimele ei cuvinte care sunau ca o chemare. Îi vedea încă fundul superb care se îndepărta trimiţându-i un salut. Dar dacă s-a dus la WC? Ca să-şi refacă machiajul? Intră într-un mic coridor şi aşteptă în faţa uşii. Ieşiră mai multe doamne, îl priviră bănuitor, dar ea nu-şi făcu apariţia. Era cât se poate de limpede.

Plecase deja. Îl concediase. Dintr-odată nu mai dori decât să părăsească această adunare lugubră, s-o părăsească fără întârziere, pe loc – şi se îndreptă spre ieşire. Dar, la câţiva paşi de uşă, Caliban apăru în faţa lui ducând o tavă:

— Dumnezeule, Ramon, ce trist eşti! Ia repede un whisky!

Cum să faci mofturi cu un prieten? Întâlnirea lor bruscă avea de altminteri un farmec irezistibil: din moment ce toţi neghiobii din jur, ca sub hipnoză, aveau privirea îndreptată în sus, către acelaşi loc absurd, poate, în sfârşit, să rămână singur cu Caliban, jos, pe pământ, în deplină intimitate, ca pe o insulă a libertăţii. Se opriră, iar Caliban, ca să spună ceva vesel, pronunţă o frază în pakistaneză.

Ramon răspunse (în franceză):

— Te felicit, dragul meu, pentru magnifica ta performanţă lingvistică. Dar în loc să mă înveseleşti, mă replonjezi în mâhnirea mea.

Luă un pahar de whisky de pe tavă, îl bău, îl puse jos, luă un al doilea şi-l ţinu în mână:

— Charles şi cu tine aţi inventat farsa cu limba pakistaneză ca să vă distraţi în timpul unor cocktailuri mondene, unde nu sunteţi decât sărmanii lachei ai snobilor. Plăcerea mistificării ar trebui să vă ocrotească. Asta a fost de altminteri strategia noastră, a tuturor. Am înţeles de mult că nu mai e posibil să răsturnăm lumea asta, nici s-o remodelăm, nici să-i oprim nenorocita goană înainte. Nu era decât un singur mod posibil de a-i rezista: să n-o iei în serios. Dar constat că glumele noastre şi-au pierdut puterea. Te străduieşti să vorbeşti pakistaneza ca să te-nveseleşti. Degeaba. Nu te alegi decât cu oboseală şi plictiseală.

Făcu o pauză şi văzu cum Caliban îşi pusese degetul pe buze.

— Ce e?

Caliban făcu un semn din cap în direcţia unui bărbat scund, chel, la doi-trei metri depărtare, singurul care nu se uita ţintă spre tavan, ci la ei.

— Şi?

— Nu vorbi franţuzeşte! Ne ascultă, şopti Caliban.

— Dar de ce ţi-e frică?

— Te rog, nu vorbi franţuzeşte! De vreo oră am impresia că mă pândeşte.

Înţelegând neliniştea profundă a prietenului său, Ramon

pronunţă câteva vorbe improbabile în pakistaneză.

Caliban nu reacţionă, apoi, un pic mai potolit:

— Acum se uită în altă parte, spuse.

Iar apoi:

— Pleacă.

Tulburat, Ramon îşi bău paharul cu whisky, îi puse gol la loc pe tavă şi apucă maşinal un altul (al treilea deja). Apoi, cu un ton serios:

— Îţi jur că nici prin cap nu mi-a trecut posibilitatea asta. Dar, într-adevăr! Te pomeneşti că un slujbaş al adevărului ar descoperi că nu eşti francez! Atunci, fireşte, ai deveni suspect! Se va gândi că ai precis un motiv dubios ca să-ţi ascunzi identitatea adevărată! Va anunţa poliţia! Vei fi interogat! Vei fi nevoit să explici că pakistaneza ta era o glumă. Vor râde: ce apărare prostească! Puneai la cale, cu siguranţă, o lovitură periculoasă. Îţi vor pune cătuşe!

Văzu ivindu-se din nou neliniştea pe figura lui Caliban:

— Nu, nu, uită ce ţi-am spus acum. Spun prostii! Exagerez!

Apoi, coborând vocea, adăugă:

— Totuşi, te-nţeleg. Glumele au devenit primejdioase. Dumnezeule, trebuie c-o ştii prea bine! Aminteşte-ţi de istoria potârnichilor pe care le-o povestea Stalin amicilor lui. Şi aminteşte-ţi de Hruşciov, care urla în veceu! El, marele erou al adevărului, care scuipa de dispreţ! Scena asta e profetică! Deschide într-adevăr un timp nou. Amurgul glumelor. Epoca post-glumelor!

Un mic nor de supărare mai trecu o dată peste capul lui Ramon, atunci când, în închipuirea lui, se iviră din nou, preţ de trei secunde, Julie şi fundul ei care pleca; îşi bău paharul la iuţeală, îl puse la loc, luă încă unul (al patrulea) şi declară:

— Dragul meu prieten, îmi lipseşte un singur lucru: buna dispoziţie!

Caliban privi iarăşi în jur; omuleţul chel nu mai era acolo; asta îl calmă; zâmbi.

Iar Ramon continuă:

— O, buna dispoziţie! Nu l-ai citit niciodată pe Hegel? Fireşte că nu. Nici măcar nu ştii cine e. Dar maestrul nostru care ne-a inventat m-a obligat cândva să-l studiez. În consideraţiile sale asupra comicului, Hegel spune că adevăratul umor e de neînchipuit fără nesfârşita bună dispoziţie, ascultă-mă bine, o

spune literalmente: „nesfârşita bună dispoziţie”; *„die unendliche Wohlgemutheit”.* Nu ironia, nu satira, nu sarcasmul. Doar de pe înălţimile nesfârşitei bune dispoziţii poţi să urmăreşti sub tine eterna prostie a oamenilor şi să râzi de ea.

Apoi, după o pauză, cu paharul în mână, spuse încet:

— Dar cum să găseşti bună dispoziţia asta?

Bău şi puse paharul gol pe tavă. Caliban îi adresă un zâmbet de rămas-bun, se întoarse şi plecă. Ramon ridică braţul spre prietenul lui care se îndepărta şi strigă:

— Cum să găseşti bună dispoziţia asta?

La Franck pleacă

Drept răspuns, Ramon auzi strigăte, râsete, aplauze. Întoarse capul spre partea opusă a salonului, unde micuţa pană aterizase în fine pe arătătorul întins al celebrei La Franck, care ridica mâna cât mai sus posibil, ca un dirijor la ultimele măsuri ale unei mari simfonii.

Publicul, excitat, se potoli încetul cu încetul, iar La Franck, cu mâna tot sus, scandă cu voce de trompetă (în ciuda bucăţii de prăjitură pe care o avea în gură):

— Cerul îmi face semn că viaţa-mi va fi chiar mai frumoasă ca înainte. Viaţa e mai tare ca moartea, căci viaţa se hrăneşte din moarte!

Tăcu, îşi privi publicul şi înghiţi ultimele fărâme din prăjitură.

Oamenii din jur aplaudau, iar D’Ardelo se apropie de La Franck ca şi cum ar fi vrut s-o sărute solemn în numele tuturor. Dar ea nu-l văzu şi, cu mâna tot întinsă spre tavan, cu micuţa pană între degetul mare şi arătător, domol, cu paşi ca de dans, săltând delicat, se îndreptă spre ieşire.

Ramon pleacă

Minunându-se, Ramon privea întreaga scenă şi simţea cum râsul se reface în el. Râsul? Buna dispoziţie hegeliană l-o fi remarcat în fine şi pe el şi s-o fi hotărât să-l primească la ea? Nu era cumva un îndemn să apuce bine râsul ăsta, să-l păstreze cât mai mult posibil în el?

Privirea lui fugară dădu peste D’Ardelo. Reuşise să-l evite toată seara. Era oare obligat, din politeţe, să se ducă să-i spună

la revedere? Nu! N-o să-şi strice marele moment unicat al bunei dispoziţii! Trebuia să plece cât mai iute.

Vesel şi beat criţă, coborî scara, ieşi în stradă şi căută un taxi. Din când în când îl apuca câte un hohot de râs.

Arborele Evei

Ramon căuta un taxi, iar Alain era aşezat pe parchetul garsonierei lui, sprijinit de perete, cu capul plecat; poate că aţipise. O voce feminină îl trezi:

— Îmi place tot ce mi-ai povestit, îmi place tot ce-ai inventat şi n-am nimic să adaug. În afară de, poate, ceva despre buric. Pentru tine, modelul femeii fără buric e un înger. Pentru mine e Eva, prima femeie. Nu e născută din pântece, ci dintr-o toană, o toană a creatorului. Din vulva ei, vulva unei femei fără buric, a ieşit primul cordon ombilical. Dacă e să cred Biblia, au mai ieşit şi alte cordoane, cu câte un mic bărbat sau o mică femeie agăţată la capătul fiecăruia. Trupurile bărbaţilor rămâneau fără continuare, complet inutile, în timp ce din sexul fiecărei femei ieşea un alt cordon, cu, la capătul lui, o altă femeie ori un alt bărbat şi toate astea, repetate de milioane şi milioane de ori, s-au transformat într-un imens arbore, un arbore format din infinitatea de trupuri, un arbore ale cărui încrengături ating cerul. Şi imaginează-ţi că acest arbore gigantic e cu rădăcina în vulva unei singure mici femei, a primei femei, sărmana Eva cea fără de buric.

Eu, una, când am rămas însărcinată, mă vedeam ca o părticică a acestui arbore, suspendată de unul dintre cordoane, iar pe tine, încă nenăscut, te închipuiam plutind în gol, agăţat de un cordon ieşit din trupul meu, iar din acel moment am visat la un asasin care, de jos, o strânge de gât pe femeia fără buric, mi-am închipuit trupul ei agonizând, murind, descompunându-se, aşa încât tot arborele care-a crescut din ea, devenit brusc fără rădăcini, fără bază, începe să cadă, am văzut infinitatea lui de ramuri căzând ca o ploaie gigantică şi, înţelege-mă bine, nu la sfârşitul istoriei omenirii visam eu, nu la anularea viitorului, nu, nu, ce mi-am dorit e totala dispariţie a oamenilor, cu viitorul şi trecutul lor, cu începutul şi sfârşitul lor, cu tot răstimpul existenţei lor, cu toată memoria, cu Nero şi Napoleon, cu Buddha şi Isus, mi-am dorit nimicirea totală a arborelui

înrădăcinat în micul pântece fără buric al unei prime femei prostuţe care nu ştia ce face şi câte orori avea să ne coste coitul ei mizerabil, care cu siguranţă că nu i-a dat nici cel mai mic fior de plăcere...

Vocea mamei tăcu, Ramon opri un taxi, iar Alain, sprijinit de perete, aţipi din nou.

PARTEA A ŞASEA
Căderea îngerilor

Rămas-bun de la Mariana

Ultimii musafiri odată plecaţi, Charles şi Caliban îşi puseră la loc în valiză sacourile albe, pentru a redeveni oameni obişnuiţi. Întristată, portugheza îi ajută să strângă farfuriile, tacâmurile, sticlele, şi să pună totul într-un colţ din bucătărie, pentru ca angajaţii firmei să le ia a doua zi. Având cele mai bune intenţii să le fie de folos, stătea tot timpul în prejma lor, aşa încât cei doi prieteni, prea obosiţi ca să mai continue să scoată ridicolele lor vorbe aiurea, nu găseau nicio clipă de răgaz, niciun moment pentru a schimba între ei măcar o idee cu cap şi coadă în franceză.

Lipsit de haina lui albă, Caliban îi păru portughezei ca un zeu coborât pe pământ pentru a se face simplu muritor, unul cu care chiar o biată servitoare ar putea discuta cu uşurinţă.

— Chiar nu înţelegeţi nimic din ce vă spun? îl întrebă (în franceză).

Caliban răspunse ceva (în pakistaneză), foarte rar, articulând cu grijă fiecare silabă, cu ochii în ochii ei.

Ea îl ascultă cu atenţie ca şi cum, rostită cu încetinitorul, limba aceasta ar fi putut să-i devină mai inteligibilă. Dar trebui să se recunoască învinsă:

— Chiar dacă vorbiţi rar, tot nu înţeleg nimic, spuse ea, necăjită.

Apoi, către Charles:

— Puteţi să-i spuneţi ceva pe limba lui?

— Numai propoziţiile cele mai simple şi legate de bucătărie.

— Ştiu, oftă ea.

— Îl placi? întrebă Charles.

— Da, spuse ea, roşie toată.

— Ce pot să fac pentru dumneata? Să-i spun că-l placi?

— Nu, răspunse ea şi scutură cu tărie din cap. Spuneţi-i, spuneţi-i…

Se gândi:

— Spuneţi-i că trebuie să se simtă foarte singur aici, în Franţa. Foarte singur. Voiam să-i spun… dacă are nevoie de ceva, de-un ajutor ori chiar de mâncare… aş putea…

— Cum te cheamă?

— Mariana.

— Mariana, eşti un înger. Un înger apărut în mijlocul călătoriei

mele.

— Nu sunt înger.

Brusc neliniştit, Charles o aprobă:

— Sper şi eu că nu. Pentru că doar spre sfârşit o să-mi apară îngerul. Iar sfârşitul aş vrea să-l împing cât mai departe posibil.

Gândindu-se la mama lui, uită ce-i ceruse Mariana; până când ea i-o reaminti cu voce rugătoare:

— V-am rugat, domnule, să-i spuneţi…

— A, da, spuse Charles şi-i adresă lui Caliban câteva sunete absurde.

Acesta se apropie de portugheză. O sărută pe gură, dar fata avea buzele foarte strânse, iar sărutul lor a fost de o intransigentă castitate. Apoi ea plecă în fugă.

Pudoarea asta îi făcu nostalgici. Tăcuţi, coborâră scara şi se aşezară în maşină.

— Caliban! Vino-ţi în fire! Nu-i de tine!

— Ştiu, dar dă-mi voie să-mi pară rău. E plină de bunătate şi mi-ar plăcea şi mie să-i fac un bine.

— Dar n-ai ce bine să-i faci. Prin prezenţa ta nu i-ai putea provoca decât rău, spuse Charles şi demară.

— Ştiu asta. Dar n-am ce-i face. Din cauza ei am devenit nostalgic. Nostalgic după castitate.

— Cum? După castitate?

— Da. În ciuda stupidei mele reputaţii de soţ infidel, am o nostalgie de nepotolit după castitate! Şi adăugă: Să trecem pe la Alain.

— Doarme, la ora asta.

— Îl trezim. Am chef să beau. Cu tine şi cu el. Să ciocnim în cinstea castităţii.

Sticla de armagnac
în orgolioasa ei înălţime

Un sunet de claxon agresiv şi lung răsună din stradă. Alain deschise fereastra. Jos, Caliban trânti portiera maşinii şi strigă:

— Noi suntem! Putem să intrăm?

— Da! Urcaţi!

De pe scară, Caliban trâmbiţă:

— Se găseşte ceva de băut, pe la tine?

— Nu te recunosc! N-ai fost niciodată un băutor! spuse Alain

deschizând uşa garsonierei.

— Astăzi fac o excepţie. Vreau să ciocnesc în cinstea castităţii! spuse Caliban intrând în cameră, urmat de Charles.

După o şovăială de trei secunde, Alain redeveni îngăduitor:

— Dacă chiar vrei să ciocneşti în cinstea castităţii, vei avea prilejul visat… şi făcu un gest spre dulapul încoronat cu sticla.

— Alain, trebuie să dau un telefon, spuse Charles; şi, ca să poată vorbi fără martori, dispăru în hol şi închise uşa după el.

Caliban contempla sticla de pe dulap:

— Armagnac!

— Am pus-o acolo sus ca să troneze ca o regină, spuse Alain.

— Din ce an este?

Caliban încercă să citească eticheta, apoi, cu admiraţie:

— A, nu! Nu se poate!

— Deschide-o, porunci Alain.

Caliban luă un scaun şi se căţără. Dar chiar în picioare, pe scaun, abia dacă izbutea să atingă partea de jos a sticlei, inaccesibilă în orgolioasa ei înălţime.

Lumea după Schopenhauer

Înconjurat de aceiaşi tovarăşi, în capătul aceleiaşi mese mari, Stalin se întoarce spre Kalinin:

— Crede-mă, dragul meu, şi eu sunt sigur că oraşul celebrului Immanuel Kant va rămâne pe veci Kaliningrad. Ca naş al oraşului său natal, ai putea oare să ne explici care era cea mai importantă idee a lui Kant?

Kalinin n-are habar. Astfel că, după bunul său obicei, plictisit de ignoranţa lor, Stalin răspunde el însuşi:

— Ideea cea mai importantă a lui Kant, tovarăşi, este „lucrul în sine" ceea ce în germană se spune *„Ding an sich".* Kant credea că îndărătul reprezentărilor noastre se află un lucru obiectiv, un „*Ding*", pe care nu-l putem cunoaşte, dar care, totuşi, e real. Însă ideea aceasta e falsă. Nu există nimic real îndărătul reprezentărilor noastre, nici un „lucru în sine", niciun *„Ding an sich".*

Ascultă cu toţii, descumpăniţi, iar Stalin continuă:

— Schopenhauer a fost mai aproape de adevăr. Care era, tovarăşi, marea idee a lui Schopenhauer?

Evită cu toţii privirea batjocoritoare a examinatorului care,

după bunul lui obicei, sfârşeşte prin a-şi răspunde el însuşi:

— Marea idee a lui Schopenhauer, tovarăşi, este că lumea nu e decât reprezentare şi voinţă. Asta înseamnă că îndărătul lumii aşa cum o vedem noi nu e nimic obiectiv, niciun *„Ding an sich*" şi că, pentru a face să existe această reprezentare, pentru a o face reală, trebuie să fie o voinţă; o voinţă enormă, care o va impune.

Cu timiditate, Jdanov protestează:

— Iosif, lumea ca reprezentare! Toată viaţa ne-ai obligat să afirmăm că e o minciună a filosofiei idealiste a clasei burgheze!

Stalin:

— Care este, tovarăşe Jdanov, prima însuşire a unei voinţe?

Jdanov tace, iar Stalin răspunde:

— Libertatea ei. Poate să afirme ce vrea. Să trecem. Adevărata problemă e următoarea: sunt tot atâtea reprezentări ale lumii câte persoane se află pe planetă; asta creează inevitabil haos; cum să pui ordine-n haos? Răspunsul e limpede: impunând tuturor o singură reprezentare. Şi n-o poţi impune decât printr-o singură voinţă, o singură mare voinţă, o voinţă mai presus de toate voinţele. Ceea ce-am şi făcut, atât cât m-au ţinut puterile. Şi vă asigur că sub influenţa unei mari voinţe oamenii sfârşesc prin a crede orice! O, tovarăşi, orice!

Şi Stalin râde, cu fericire în voce.

Amintindu-şi de istoria potârnichilor, îşi privi răutăcios colaboratorii, mai ales pe Hruşciov, mic şi rotofei, care în clipa asta are obrajii roşii de tot şi îndrăzneşte, încă o dată, să fie curajos:

— Totuşi, tovarăşe Stalin, chiar dacă au crezut orice a venit de la tine, astăzi nu te mai cred deloc.

O lovitură de pumn în masă,
care va răsuna pretutindeni

— Ai înţeles totul, răspunde Stalin: au încetat să mă creadă. Pentru că voinţa mea s-a epuizat. Sărmana mea voinţă pe care am investit-o cu totul în această visare pe care o lume întreagă a început s-o ia în serios. Mi-am sacrificat pentru asta toate puterile, m-am sacrificat pe mine însumi. Şi vă cer să-mi răspundeţi, tovarăşi: Pentru cine m-am sacrificat?

Năuciţi, tovarăşii nici nu-ncercară măcar să deschidă gura.

Stalin răspunde el însuşi:

— M-am sacrificat, tovarăşi, pentru omenire.

Vădit uşuraţi, aprobă cu toţii aceste cuvinte mari, dând din cap. Kaganovici merge până la a aplauda.

— Dar ce e omenirea? Nu-i nimic obiectiv, nu-i decât reprezentarea mea subiectivă, adică: este ce am putut vedea în jur, cu propriii mei ochi. Şi ce-am văzut necontenit cu propriii mei ochi, tovarăşi? V-am văzut pe voi! Amintiţi-vă de veceul în care vă închideaţi ca să tunaţi şi să fulgeraţi împotriva istorioarei mele cu cele douăzeci şi patru de potârnichi! Mă distram copios pe coridor ascultându-vă cum urlaţi, dar în acelaşi timp îmi spuneam: Oare pentru neghiobii ăştia mi-am risipit eu toate puterile? Oare pentru ei am trăit eu? Pentru amărâţii ăştia? Pentru îndobitociţii ăştia grozav de ordinari? Pentru aceşti Socraţi ai pisoarelor? Gândindu-mă la voi îmi simţeam voinţa slăbind, obosind, epuizându-se, iar visarea, această frumoasă visare, nemaifiind susţinută de voinţă, s-a prăvălit ca o imensă construcţie ai cărei piloni au fost sfărâmaţi.

Şi ca să ilustreze această prăvălire, Stalin lasă să-i cadă pumnul pe masă, care tremură.

Căderea îngerilor

Lovitura de pumn a lui Stalin răsună îndelung în capetele lor. Brejnev se uită spre fereastră şi nu se poate stăpâni. Ce vede e de necrezut: un înger suspendat undeva deasupra acoperişurilor, cu aripile întinse. Se ridică de pe scaun:

— Un înger! Un înger!

Ceilalţi se ridică şi ei:

— Un înger? Nu-l văd!

— Ba da! Acolo sus!

— Dumnezeule, încă imul! Cade! suspină Beria.

— Idioţilor, o să mai fie destui pe care să-i vedeţi căzând, le suflă Stalin.

— Un înger – e un semn! proclamă Hruşciov.

— Un semn? Dar ce semn? oftează Brejnev, paralizat de frică.

Armagnacul vechi
se scurge pe parchet

Într-adevăr, ce semn este această cădere? Al unei utopii asasinate, după care nu va mai urma vreo alta? Al unei epoci din care nu va mai rămâne vreo urmă? Al cărţilor, al tablourilor aruncate în gol? Al Europei care nu va mai fi Europa? Al glumelor la care nu va mai râde nimeni?

Alain nu-şi punea asemenea întrebări, speriat cum era să-l vadă pe Caliban care, strângând sticla în mână, tocmai căzuse de pe scaun pe jos. Se plecă peste trupul lui care zăcea pe spate ne mişcat. Numai din sticla spartă, armagnacul vechi (o, foarte vechi) se scurgea pe parchet.

Un necunoscut îşi ia rămas-bun
de la amantă

În aceeaşi clipă, la celălalt capăt al Parisului, o femeie frumoasă se trezea, în patul ei. Şi ea auzise un sunet puternic şi scurt, ca un pumn în masă; îndărătul ochilor ei închişi, imaginile visului erau încă vii; pe jumătate trează, îşi amintea că fuseseră vise erotice; aspectul lor concret se atenuase deja, dar se simţea binedispusă pentru că, fără a fi fascinante sau de neuitat, visele acestea erau fără îndoială plăcute.

Apoi auzi:

— A fost foarte frumos; şi abia atunci deschise ochii şi văzu un bărbat în apropierea uşii, pe punctul de a pleca.

Vocea asta era înaltă, slabă, subţire, fragilă, semănând cu bărbatul însuşi. Îl cunoştea oare? Cum să nu; îşi amintea vag: un cocktail la D’Ardelo, unde se afla şi bătrânul Ramon, care e îndrăgostit de ea; ca să scape de el, s-a lăsat însoţită de un necunoscut; îşi amintea că era foarte amabil, discret până-ntr-atât – aproape invizibil – că ea nu era în stare să spună măcar când s-au despărţit. Dar, Dumnezeule, se despărţiseră oare?

— Chiar foarte frumos, Julie, repetă el de lângă uşă, şi ea îşi spuse, uşor mirată, că bărbatul ăsta cu siguranţă că şi-a petrecut noaptea în acelaşi pat cu ea.

Semnul rău

Quaquelique îşi ridică încă o dată mâna ca să salute pentru ultima oară, apoi coborî în stradă, intră în maşina lui modestă, în timp ce, la celălalt capăt al Parisului, Caliban, ajutat de Alain, se

ridica de jos.

— Ai păţit ceva?

— Nu, nimic. Totul e bine. Mai puţin armagnacul... Nu mai există. Pardon, Alain, n-am vrut!

— Rolul de pardonard e al meu, spuse Alain, e vina mea că te-am lăsat să urci pe scaunul ăsta vechi şi prăpădit. Apoi, îngrijorat: Dar, prietene, şchiopătezi!

— Un picuţ, dar nu-i nimic grav.

În acest moment Charles reveni din hol şi-şi închise telefonul mobil. Îl văzu pe Caliban cocârjat într-un mod straniu şi ţinând încă în mână sticla spartă:

— Ce s-a întâmplat?

— Am spart sticla, îl anunţă Caliban. Nu mai e armagnac. Semn rău.

— Da, semn foarte rău. Trebuie să plec chiar acum la Tarbes, spuse Charles. Mama e pe moarte.

Stalin şi Kalinin scapă

Când cade un înger e cu siguranţă un semn. În sala din Kremlin, cu ochii aţintiţi pe fereastră, tuturor le e frică. Stalin zâmbeşte şi, profitând că nimeni nu se uită la el, se îndepărtează spre o uşiţă discretă din colţul sălii. O deschide şi ajunge într-o cămăruţă. Aici îşi dă jos frumosul veston de la uniforma oficială şi-şi îmbracă hanoracul, vechi şi ponosit, apoi ia o puşcă lungă de vânătoare. Deghizat astfel în vânător de potârnichi, se întoarce în sală şi se îndreaptă spre uşa mare care dă spre coridor. Toată lumea are privirea aţintită pe fereastră şi nimeni nu-l vede. În ultima clipă, când să apuce mânerul rotund al uşii, ca şi cum ar fi vrut să arunce o ultimă privire ironică spre tovarăşii lui, se opreşte o secundă. Exact atunci ochii i se încrucişează cu cei ai lui Hruşciov, care începe să strige:

— El este! Îl vedeţi cum e îmbrăcat? O să-i facă pe toţi să creadă că-i un vânător! O să ne lase de izbelişte! Dar el e vinovatul! Noi suntem cu toţii victime! Victimele lui!

Stalin e deja departe pe coridor, şi Hruşciov bate în perete, izbeşte în masă, tropăie cu picioarele lui încălţate cu nişte bocanci ucrainieni enormi, prost lustruiţi. Îi întărâtă şi pe ceilalţi să se indigneze, şi curând ţipă toţi, vociferează, tropăie, ţopăie, lovesc pereţii şi masa cu pumnii, ciocănesc podeaua cu

scaunele, atât de temeinic, încât încăperea răsună de un zgomot infernal. E o zarvă ca odinioară când, în pauze, se adunau la veceu în faţa pisoarelor colorate şi ornate cu flori din ceramică.

Sunt cu toţii aici, ca pe vremuri; doar Kalinin s-a îndepărtat discret. Împins de o teribilă dorinţă de a urina, rătăceşte pe coridoarele Kremlinului, dar, incapabil de-a găsi vreun pisoar, ajunge să iasă din clădire şi să alerge pe străzi.

PARTEA A ŞAPTEA
Sărbătoarea neînsemnătăţii

Dialog pe motocicletă

A doua zi, către unsprezece dimineaţa, Alain avea întâlnire cu prietenii lui, Ramon şi Caliban, în faţa muzeului de lângă Grădina Luxembourg, înainte să iasă din garsonieră, se întoarse să-i spună la revedere mamei sale din fotografie. Apoi ieşi în stradă şi merse să-şi ia motocicleta garată nu departe de casă. Şi suindu-se pe ea, avu parcă impresia că simte în spatele lui prezenţa unui trup. Ca şi cum Madeleine ar fi fost cu el şi, încetişor, îl atingea.

Iluzia aceasta îl emoţionă; i se părea că-i exprimă dragostea pentru iubită; demară.

Apoi auzi în spatele lui o voce:

— Voiam să-ţi mai spun ceva.

Nu, nu era Madeleine. Recunoscu vocea mamei lui.

Strada era aglomerată şi el auzi:

— Vreau să fiu sigură că nu încape nicio neînţelegere între noi doi, că ne putem pricepe bine unul pe altul…

Fu obligat să frâneze. Un pieton se strecurase să traverseze strada şi se întorcea spre el cu gesturi ameninţătoare.

— O să fiu cinstită. De când mă ştiu mi s-a părut oribil să aduc pe lume pe cineva care n-a cerut-o.

— Ştiu asta, spuse Alain.

— Uită-te în jurul tău: din toţi cei pe care-i vezi, nimeni nu se află aici din proprie voinţă. Bineînţeles că ce ţi-am spus acum e adevărul cel mai banal, dintre toate adevărurile posibile. Atât de banal, şi esenţial până-ntr-atât, încât am încetat să-l mai vedem şi să-l mai auzim.

Îşi urmă drumul între un camion şi o maşină care, de câteva minute, îl presau din ambele părţi.

— Toată lumea îşi bate gura cu drepturile omului. Ce glumă! Existenţa nu ţi-e bazată pe niciun drept. Nici măcar să-ţi sfârşeşti viaţa din proprie voinţă nu-ţi permit aceşti cavaleri ai drepturilor omului.

Lumina roşie se aprinse deasupra intersecţiei. Se opri. Pietonii de pe trotuarele opuse porniră să traverseze.

Iar mama continuă:

— Uită-te la ei, toţi! Uită-te! Cel puţin jumătate din cei pe care-i vezi sunt urâţi. Să fii urât face şi asta cumva parte din drepturile omului? Şi ştii ce înseamnă să-ţi porţi urâţenia toată

viaţa? Fără o clipă de răgaz? Nici sexul nu ţi l-ai ales tu. Nici culoarea ochilor. Nici secolul. Nici ţara. Nici mama. Nimic din ce contează. Drepturile pe care le poate avea un om nu privesc decât fleacurile pentru care n-are niciun rost să te baţi şi să scrii celebre Declaraţii!

Porni din nou, iar vocea mamei lui se îmblânzi:

— Tu eşti aşa cum eşti pentru că am fost slabă. E vina mea. Pardon, te rog să mă scuzi.

Alain tăcea, apoi spuse cu o voce slabă:

— De ce te simţi vinovată? Că n-ai avut puterea să-mi împiedici naşterea? Sau că n-ai putut să te împaci cu viaţa mea care, întâmplător, nici nu e chiar aşa de rea?

După o tăcere, ea îi răspunse:

— Poate ai dreptate. Simt aşadar de două ori vinovată.

— Eu sunt cel care trebuie să-ţi spună pardon, răspunse Alain. Am picat în viaţa ta ca o baligă pe drum. Te-am alungat până-n America.

— Încetează cu pardonul! Ce ştii tu de viaţa mea, dragul meu idiot! Mă laşi să-ţi spun idiot? Da, nu te supăra, după mine eşti un idiot. Şi ştii care e sursa idioţeniei tale? Bunătatea! Bunătatea ta ridicolă!

Ajunseră la Grădina Luxembourg. Parcă motocicleta.

— Nu protesta şi lasă-mă să-ţi spun pardon, îi zise. Sunt un pardonard. Aşa m-aţi fabricat, tu şi cu el. Şi, ca pardonard, mă simt fericit când ne spunem pardon amândoi, tu şi cu mine. Nu-i grozav să ne spunem pardon unul altuia?

Apoi se îndreptară spre muzeu.

— Crede-mă, îi spuse, sunt de acord cu tot ce mi-ai zis. Cu tot. Nu-i grozav să fim de acord, tu şi cu mine? Nu-i grozavă alianţa noastră?

— Alain! Alain!

O voce bărbătească le întrerupse conversaţia:

— Mă priveşti de parcă nu m-ai fi văzut niciodată!

Ramon vorbeşte cu Alain
despre epoca buricelor

Da, era Ramon.

— Azi-dimineaţă mi-a telefonat nevasta lui Caliban, îi spuse el lui Alain. Mi-a vorbit despre seara voastră. Ştiu tot. Charles a

plecat la Tarbes. Mama lui e pe moarte.

— Ştiu, spuse Alain. Şi Caliban? Când era la mine a căzut de pe-un scaun.

— Mi-a spus şi asta. Şi n-a fost chiar un fleac. Din câte mi-a zis, îi e greu să meargă. Îl doare. Acum doarme. Voia să vadă Chagall, cu noi. N-o să-l mai vadă. De altminteri, nici eu. Nu suport să stau la coadă. Ia uite!

Făcu un gest în direcţia mulţimii care avansa încet spre intrarea muzeului.

— Nu-i aşa de lungă coada, spuse Alain.

— Poate că nu-i aşa de lungă, dar e dezgustătoare.

— De câte ori ai plecat aşa cum ai venit, până acum?

— De trei ori deja. Aşa că nu vin aici ca să-l văd pe Chagall, ci ca să constat că, de la o săptămână la alta, cozile sunt tot mai lungi, deci planeta tot mai populată. Uită-te la ei! Crezi că, dintr-odată, i-a apucat pe toţi iubirea de Chagall? Sunt gata să meargă oriunde, să facă orice, doar ca să-şi omoare timpul cu care nu ştiu ce să facă. Nu cunosc nimic, deci se lasă dirijaţi. Sunt în mod superb dirijabili. Iartă-mă, sunt prost dispus. Ieri am băut mult. Chiar am băut prea mult.

— Şi-atunci ce vrei să faci?

— Să ne plimbăm prin parc! E frumos. Ştiu, duminica e ceva mai multă lume. Dar merge. Ia uite! Soarele!

Alain nu protestă. Într-adevăr, atmosfera din parc era liniştită. Erau aici oameni care alergau, erau trecători, erau, pe iarbă, cercuri de persoane care făceau mişcări stranii şi încetinite, erau dintre cei care mâncau îngheţată, erau dintre cei care, îndărătul unor împrejmuiri, jucau tenis…

— Aici, spuse Ramon, mă simt mai bine. Bineînţeles că uniformitatea domneşte peste tot. Dar în parcul ăsta ea are de unde să aleagă între mai multe uniforme. Poţi astfel să-ţi păstrezi iluzia individualităţii.

— Iluzia individualităţii… E curios: am avut acum câteva minute o discuţie ciudată.

— O discuţie? Cu cine?

— Şi-apoi, buricul…

— Care buric?

— Nu ţi-am vorbit încă de asta? De câtva timp mă tot gândesc la buric…

Ca şi cum un regizor invizibil ar fi aranjat scena, două fete

foarte tinere, cu buricul elegant dezgolit, trecură pe lângă ei.

Ramon nu putu să spună decât:

— Într-adevăr.

Şi Alain:

— Să te plimbi aşa, cu buricul dezvelit, e la mare modă. Durează de cel puţin zece ani.

— O să treacă, la fel ca toate modele.

— Dar nu uita că moda buricului a inaugurat noul mileniu! Ca şi cum cineva, la această dată simbolică, ar fi ridicat un stor care, timp de secole, ne-a împiedicat să vedem esenţialul: că individualitatea e o iluzie!

— Da, nu e nicio îndoială, dar ce legătură are cu buricul?

— Pe trupul cel erotic al femeii există câteva locuri de aur; întotdeauna am crezut că ar fi trei: coapsele, fesele, sânii.

Ramon se gândi şi:

— De ce nu… spuse.

— Apoi, într-o zi, am înţeles că trebuie adăugat încă unul: buricul.

După o clipă de reflecţie, Ramon aprobă:

— Da. Poate.

Iar Alain:

— Coapsele, sânii, fesele au la fiecare femeie o formă diferită. Aceste trei locuri de aur nu sunt numai excitante, ele exprimă totodată individualitatea unei femei. Nu te poţi înşela asupra feselor pe care le iubeşti. Fesele iubite le vei recunoaşte printre sute de altele. Dar nu poţi identifica femeia pe care o iubeşti după buric. Toate buricele sunt la fel.

Cel puţin douăzeci de copii, râzând şi ţipând, îşi intersectară în fugă paşii cu ai celor doi prieteni.

Alain continuă:

— Fiecare dintre aceste patru locuri de aur reprezintă un mesaj erotic. Şi mă întreb care este mesajul erotic despre care ne vorbeşte buricul.

După o pauză:

— Un lucru e evident: spre deosebire de coapse, de fese, de sâni, buricul nu spune nimic despre femeia care-l poartă, vorbeşte despre ceva care nu este această femeie.

— De ce anume?

— De fetus.

— De fetus, firește, aprobă Ramon.

Iar Alain:

— Dragostea, odinioară, era sărbătoarea individualului, inimitabilului, gloria a ce e unic, ce nu admite nicio repetiţie. Dar buricul nu numai că nu se revoltă împotriva repetiţiei, este chemarea la repetiţii! Şi vom trăi, în mileniul nostru, sub semnul buricului. Sub acest semn suntem cu toţii, oricare din noi, nişte soldaţi ai sexului, cu aceeaşi privire fixată nu pe femeia iubită, ci pe aceeaşi găurică din mijlocul burţii care reprezintă singurul rost, singurul scop, singurul viitor al oricărei dorinţe erotice.

Brusc, o întâlnire neaşteptată le întrerupse conversaţia. În faţa lor, pe aceeaşi alee, sosea D’Ardelo.

Soseşte D’Ardelo

Şi el băuse mult, dormise prost şi încerca să se învioreze cu o plimbare prin Grădina Luxembourg. Apariţia lui Ramon îl stingheri, la început, îl invitase la cocktailul său doar din politeţe, pentru că-i făcuse rost de doi inşi drăguţi care să servească la petrecere. Dar, întrucât acest pensionar nu mai avea nicio importanţă pentru el, D’Ardelo nici măcar nu încercase să-şi găsească o clipă ca să-l întâmpine la cocktail şi să-i spună bun venit. Simţindu-se acum vinovat, deschise larg braţele şi exclamă:

— Ramon! Prietene!

Ramon îşi amintea că se eclipsase de la cocktail fără măcar să-i fi spus fostului său coleg un simplu „La revedere”. Dar salutul zgomotos al lui D’Ardelo îi uşură conştiinţa vinovată; deschise şi el braţele, strigă: – Salut, prietene!, i-l prezentă pe Alain şi-l invită binevoitor să li se alăture.

D’Ardelo îşi amintea prea bine că exact în acest parc o inspiraţie subită îl făcuse să inventeze minciuna stranie a bolii lui mortale. Ce era de făcut acum? Nu se putea contrazice; nu putea decât să continue să fie grav bolnav; de altminteri, nu i se părea prea incomod, înţelesese repede că nu era nicio nevoie să-şi înfrâneze din cauza asta buna dispoziţie, pentru că vorbele glumeţe şi vesele fac ca un om tragic de bolnav să fie mai atrăgător şi mai admirabil.

Aşa că luă un ton lejer şi hazliu ca să le povestească lui Ramon şi prietenului său despre acest parc care făcea parte din peisajul lui cel mai intim, aici e „la ţară” la el, cum repetă de

mai multe ori; le vorbea despre toate acele statui de poeţi, de pictori, de miniştri, de regi.

— Vedeţi, spuse el, Franţa trecutului e mereu vie!; apoi, cu o agreabilă ironie voioasă, arătă statuile albe ale marilor doamne ale Franţei, regine, prinţese, regente, înălţate fiecare pe un soclu impunător, în toată măreţia lor, din cap până-n picioare; la vreo zece, cinsprezece metri depărtare una de alta, formau împreună un cerc foarte larg care înconjura în surplombă un bazin drăguţ.

Mai încolo, cu mare gălăgie, sosind grupuri-grupuri din diferite direcţii, se adunau nişte copii.

— A, copiii! Îi auziţi cum râd? zâmbi D'Ardelo. Azi e nu ştiu ce sărbătoare de-a lor, am uitat care. Ei, o sărbătoare din aia, de-a copiilor.

Deodată deveni atent:

— Dar ce se-ntâmplă acolo?

Sosesc un vânător şi un pişăcios

Pe aleea mare, dinspre avenue de l'Observatoire, un om de vreo cincizeci de ani, mustăcios, îmbrăcat într-un vechi hanorac ponosit, cu o puşcă lungă de vânătoare agăţată pe umăr, fuge pe direcţia cercului marilor doamne din mar mură. Gesticulează şi ţipă. În jur, trecătorii se opresc şi se uită la el cu mirare şi simpatie. Da, cu simpatie, căci faţa mustăcioasă are ceva paşnic, care înviorează atmosfera parcului cu un suflu idilic venit din alte vremuri. Îţi trezeşte imaginea unui afemeiat, a unui seducător de la ţară, a unui aventurier cu atât mai plăcut cu cât e deja un pic îmbătrânit şi cuminţit. Subjugat de farmecul lui câmpenesc, de bunătatea lui virilă, de apariţia lui folclorică, mulţimea îi trimite zâmbete, cărora el le răspunde satisfăcut şi curtenitor.

Apoi, tot fugind, ridică mâna spre una dintre statui. Toată lumea îi urmăreşte gestul şi observă un alt bărbat, acesta foarte bătrân, jalnic de slab, cu un mic barbişon ţuguiat, care, dorind să se apere de privirile indiscrete, se-ascunde îndărătul soclului impunător al unei mari doamne din marmură.

— Ei, hai, chiar aşa! spune vânătorul şi, potrivindu-şi puşca la umăr, trage în direcţia statuii. E Maria de Medici, regina Franţei, celebră pentru faţa ei bătrână, grasă, urâtă, îngâmfată.

Glontele îi smulge nasul, în aşa fel încât pare mai bătrână, mai urâtă, mai grasă, mai îngâmfată, în timp ce bătrânul care s-a ascuns după soclu o ia la fugă mai departe, înspăimântat, şi sfârşeşte, pentru a scăpa de privirile indiscrete, prin a se tupila îndărătul Valentinei de Milano, ducesă de Orléans (mult mai frumoasă, aceasta).

Oamenii sunt mai întâi stingheriţi de împuşcătura neaşteptată şi de faţa Mariei de Medici, lipsită de nas; neştiind cum să reacţioneze, se uită-n dreapta şi-n stânga, aşteptând un semn care să-i lămurească: Cum să interpreteze comportarea vânătorului? Trebuie socotită condamnabilă, sau amuzantă? Trebuie să fluiere sau să aplaude?

Ca şi cum le-ar fi ghicit stinghereala, vânătorul strigă:

— E interzisă pişarea în cel mai celebru parc francez!

Apoi, privindu-şi micul public, izbucneşte în râs, şi este un râs atât de vesel, atât de liber, atât de rustic, atât de frăţesc, atât de molipsitor, că, la rândul ei, toată lumea din jur, ca scăpată de griji, se pune pe râs.

Bătrânul cu barbişon ţuguiat iese dindărătul statuii Valentinei de Milano, încheindu-se la şliţ; faţa îi exprimă fericire şi uşurare.

Pe faţa lui Ramon se aşterne buna dispoziţie.

— Vânătorul ăsta nu-ţi aminteşte de nimic? îl întreabă pe Alain.

— Cum să nu: Charles.

— Da. Charles e cu noi. E ultimul act al piesei lui de teatru.

Sărbătoarea neînsemnătăţii

Între timp, vreo cincizeci de copii se desprind de mulţime şi se aşază în semicerc, ca o formaţie corală. Alain face câţiva paşi către ei, curios să vadă ce se va întâmpla, iar D’Ardelo îi spune lui Ramon:

— Uite ce animaţie grozavă-i aici! Tipii ăia doi sunt perfecţi! Cu siguranţă actori fără roluri. Şomeri. Uită-te! N-au nevoie de scenă de teatru. Aleile parcului le sunt de-ajuns. Nu se dau bătuţi. Vor să fie activi. Se luptă ca să trăiască.

Apoi, amintindu-şi de soarta lui tragică, adaugă cu o voce mai coborâtă:

— Şi eu mă lupt.

— Ştiu, prietene, şi-ţi admir curajul, spune Ramon şi, dorind

să-l sprijine la greu, adaugă: De mult, D’Ardelo, voiam să-ţi vorbesc despre ceva. Despre valoarea neînsemnătăţii. Pe vremea aceea mă gândeam mai ales la relaţiile dumitale cu femeile. Voiam să-ţi vorbesc pe-a tund despre Quaquelique. Marele meu prieten. Nu-l cunoşti, ştiu. Să trecem. Astăzi neînsemnătatea îmi apare într-o cu totul altă lumină decât atunci, într-o lumină mai puternică, revelatoare. Neînsemnătatea, prietene, e esenţa existenţei. E cu noi peste tot şi tot timpul. E prezentă chiar acolo unde nimeni nu vrea să o vadă: în grozăvii, în bătăliile sângeroase, în cele mai cumplite nenorociri. Adeseori se cere curaj ca s-o recunoşti, în condiţii atât de dramatice, şi ca să-i spui pe nume. Dar nu-i vorba numai s-o recunoşti, trebuie s-o şi iubeşti, neînsemnătatea, trebuie să înveţi s-o iubeşti. Aici, în parcul ăsta, înaintea noastră, uită-te, prietene, e prezentă cât se poate de vădit, cu toată inocenţa, cu toată frumuseţea ei. Da, frumuseţea ei. Cum ai spus-o chiar dumneata: o animaţie perfectă… şi complet inutilă, copiii care râd… fără să ştie de ce, nu-i minunat? Inspiră, D’Ardelo, inspiră neînsemnătatea asta care ne înconjoară, e cheia înţelepciunii, e cheia bunei dispoziţii…

Chiar în acel moment, la câţiva metri în faţa lor, bărbatul mustăcios îl ia de după umeri pe bătrânul cu barbişon şi se adresează oamenilor care-i înconjoară, cu o frumoasă voce solemnă:

— Tovarăşi! Vechiul meu prieten mi-a jurat pe onoarea lui că nu se va mai pişa niciodată pe marile doamne ale Franţei.

Apoi, încă o dată, izbucneşte-n râs, oamenii aplaudă, ţipă, iar mama spune:

— Alain, sunt fericită să fiu aici, cu tine.

Apoi vocea i se transformă într-un râs uşurel, calm şi blând.

— Râzi? spune Alain, pentru că-i prima oară c-o aude râzând pe mama lui.

— Da.

— Şi eu sunt fericit, spune el, emoţionat.

D’Ardelo, în schimb, nu spune o vorbă, iar Ramon înţelege că elogiul neînsemnătăţii n-a avut cum să-i placă acestui om atât de legat de seriozitatea marilor adevăruri; hotărăşte să procedeze altfel:

— V-am văzut ieri, pe La Franck şi pe tine. Eraţi frumoşi, amândoi.

Se uită la faţa lui D’Ardelo şi constată că de data asta cuvintele lui au fost mult mai bine primite. Succesul ăsta îl inspiră şi deodată îi vine o idee, ideea unei minciuni pe cât de absurde, pe atât de fermecătoare, pe care hotărăşte acum s-o transforme în cadou, un cadou făcut cuiva care nu mai are mult de trăit:

— Dar bagă de seamă, când vă vede lumea, totul e cât se poate de clar!

— Clar? Ce anume? întreabă D’Ardelo cu o plăcere prost camuflată.

— Clar că sunteţi amanţi. Nu, n-are rost să negi, am înţeles totul. Şi nu-ţi face griji, nu există om mai discret decât mine!

D’Ardelo îşi cufundă privirile în ochii lui Ramon unde, ca-ntr-o oglindă, se reflectă imaginea unui bărbat tragic de bolnav şi totuşi fericit, prieten cu o doamnă celebră pe care n-a atins-o vreodată şi căreia îi devine totuşi, dintr-un foc, amantul secret.

— Dragul meu, prietene! spune el şi-l îmbrăţişează pe Ramon.

Apoi pleacă, cu ochii umezi, fericit şi vesel.

Corala de copii e deja aranjată într-un semicerc perfect, iar conducătorul ei, un băiat de zece ani îmbrăcat în smoching, cu bagheta în mână, se pregăteşte să dea semnalul ca să înceapă concertul.

Dar trebuie să mai aştepte câteva clipe, pentru că o caleaşcă mititică, vopsită în roşu şi galben, trasă de doi ponei, se apropie cu zgomot. Mustăciosul, în vechiul lui hanorac uzat, îi barează drumul ridicându-şi puşca lungă de vânătoare. Vizitiul, şi el un pici, ascultă şi opreşte vehiculul. Mustăciosul şi bătrânul cu barbişon ţuguiat urcă în el, se aşază, salută pentru ultima dată publicul care, încântat, dă din mâini, în timp ce corala de copii începe să cânte *Marseilleza.*

Micuţa caleaşcă o ia din loc şi, printr-o alee largă, părăseşte Grădina Luxembourg, îndepărtându-se agale pe străzile Parisului.